

Robert Śniegocki Katarzyna Panimasz

Poznać przeszłość
Program nauczania historii
w zakresie podstawowym
dla liceum ogólnokształcącego
i technikum

Zgodny z podstawą programową do historii z 2024 r.

Spis treści

I. Ogólna charakterystyka programu

II. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

III. Treści przedmiotu historia w podstawie programowej – zakres podstawowy

IV. Cele kształcenia i wychowania

V. Rozkład materiału

VI. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

- Wykład
- Rozmowa nauczająca
- Burza mózgów
- Debata „za” i „przeciw”
- Metaplan
- Praca ze źródłem historycznym
- Dyskusja punktowana
- Portfolio
- Wycieczka

VII. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

- Wypowiedź ustna
- Test dydaktyczny
- Sprawdzian
- Praca pisemna
- Prezentacja
- Portfolio

VIII. Bibliografia

- Dydaktyka historii
- Starożytny Wschód
- Starożytna Grecja
- Starożytny Rzym
- Średniowiecze
- Nowożytność
- XIX wiek
- XX wiek

Program nauczania historii „Poznać przeszłość” przeszłość” dla liceów ogólnokształcących i techników w zakresie podstawowym jest zgodny z podstawą programową dla przedmiotu historia opublikowaną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 28 czerwca 2024 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia obowiązującą od roku szkolnego 2024/2025 r. (Dz. U. poz. 1019, z 2024 r.)

1. Ogólna charakterystyka programu

Podczas opracowywania koncepcji programu wykorzystano zarówno osiągnięcia dydaktyki historii i pedagogiki, jak i wieloletnie doświadczenia praktyczne zebrane w pracy w szkole. Prezentowany program, związany ściśle z zestawami pomocy dydaktycznych, wyróżnia się spośród innych programów nauczania podejściem zgodnym z zasadami konektywizmu.

Cel współczesnej nauki – a żyjemy w epoce społeczeństwa informacyjnego – stanowi oparcie się na zasadzie uczenia myślenia, a nie wyłącznie zdobywanie wiedzy. Kluczową kompetencją jest korzystanie ze zdobyczy technologicznych i odnajdywanie w nich potrzebnych danych. Następnie uczeń powinien samodzielnie ocenić ich wartość, dokonać odpowiedniej selekcji i wyciągnąć właściwe wnioski. Cele kształcenia i osiągnięcia ucznia, zgodnie z koncepcją Podstawy programowej, przedstawiono w programie jako efekty zapisane językiem wymagań edukacyjnych. Oznacza to, że zgodnie z zasadami nauczania punktem wyjścia w nauczaniu są oczekiwane rezultaty, głównie umiejętności, które uczeń powinien uzyskać w procesie edukacji. Ma to podkreślić potrzebę przeniesienia potrzeby zdobywania wiadomości na rzecz kształcenia owych umiejętności, pobudzenia ucznia do aktywności, kreatywności. Z tego podejścia wynika układ programu – przedstawienie treści nauczania w postaci szczegółowych wymagań edukacyjnych. Prezentowany program zakłada ciągłość procesu edukacyjnego oraz interakcje między treściami kształcenia historii w szkole podstawowej i w szkole ponadpodstawowej (w zakresie podstawowym i rozszerzonym). Dzięki temu edukacja będzie koherentna, pozwalając na wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych przez uczniów na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Program skonstruowano tak, aby można było go zrealizować w całości nawet przy minimalnej liczbie godzin, czyli dwóch tygodniowo w klasach 1–3 i jednej godziny w klasie 4, wynikającej z ramowego planu nauczania szkoły.

W programie zastosowano określony przez podstawę programową podział chronologiczny:

- 1) klasa I – starożytność i średniowiecze;
- 2) klasa II – do 1815 roku;
- 3) klasa III – do 1945 roku;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego/klassy IV i V technikum – po 1945 roku (zakończenie II wojny światowej)

Poszczególne etapy podzielono na rozdziały. Zazwyczaj najpierw realizowany jest materiał poświęcony historii powszechnej, a następnie polskiej. O ile w szkole podstawowej największy nacisk położono na poznawanie dziejów ojczystych, o tyle w szkole średniej podkreślono konieczność ich zgłębiania w szerszym aspekcie. W ten sposób uczniowie zapoznają się z dziejami Polski w silniejszym powiązaniu z dziejami Europy czy świata. W programie

zaproponowano odpowiednią liczbę jednostek lekcyjnych, wyróżniono najważniejsze treści faktograficzne, a następnie przyporządkowano im odpowiednie fragmenty podstawy programowej. W rozkładzie materiału przewidziano również lekcje powtórzeniowo- sprawdzające.

2. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

Prezentowany program jest w pełni zgodny z nową podstawą kształcenia ogólnego, w której wyróżniono trzy zasadnicze obszary rozwijania kompetencji historycznych uczniów w ciągu całego toku nauczania: chronologia historyczna, analiza i interpretacja historyczna, tworzenie narracji historycznej.

Ustalono także tzw. wymagania ogólne właściwe dla danego etapu edukacyjnego, ściśle podporządkowane celom kształcenia i uwzględniające wiek oraz rozwój umysłowy uczniów. Wymagania te zostały w podstawie programowej przedstawione w formie opisu osiągnięć obowiązujących na określonym etapie szkolnej edukacji historycznej.

W tabelach ukazano umiejętności ujęte w podstawie programowej w postaci trzech grup celów ogólnych.

Etap	Chronologia historyczna
Szkoła podstawowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.</i> 2. <i>Posługiwanie się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek, rok.</i> 3. <i>Obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi.</i> 4. <i>Umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie oraz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo-skutkowych.</i> 5. <i>Dostrzeganie zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym.</i>
Liceum ogólnokształcące i technikum	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;</i> 2) <i>dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.</i>

Etap	Analiza interpretacja historyczna
Szkoła podstawowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł (w tym kartograficznych), próba wyciągania z nich wniosków.</i> 2. <i>Lokalizacja w przestrzeni procesów, zjawisk i faktów historycznych przy wykorzystaniu map i planów w różnych skalach.</i> 3. <i>Rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej.</i> 4. <i>Objaśnianie związków przyczynowo-skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych.</i> 5. <i>Dostrzeganie potrzeby poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.</i>

Liceum ogólnokształcące i technikum	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;</i> 2) <i>rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;</i> 3) <i>dostrzega mnogość perspektyw badawczych zmierzających do poznania prawdy o przeszłości oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;</i> 4) <i>ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.</i>
---	---

Etap	Tworzenie narracji historycznej
Szkoła podstawowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Konstruowanie ciągów narracyjnych przy wykorzystaniu zdobytych informacji źródłowych.</i> 2. <i>Posługiwanie się pojęciami historycznymi i wyjaśnianie ich znaczenia.</i> 3. <i>Przedstawianie argumentów uzasadniających własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych.</i> 4. <i>Tworzenie krótkich i długich wypowiedzi: planu, notatki, rozprawki, prezentacji.</i>
Liceum ogólnokształcące i technikum	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>tworzy narrację historyczną w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;</i> 2) <i>dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;</i> 3) <i>dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.</i>

3. Treści przedmiotu *historia* w podstawie programowej – zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) *porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;*
- 2) *dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.*

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) *analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;*
- 2) *rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;*
- 3) *dostrzega mnogość perspektyw badawczych zmierzających do poznania prawdy o przeszłości oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;*

- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Historia jako nauka. Uczeń:

- 1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne);
- 2) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.

II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:

- 1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład w kulturowe dziedzictwo ludzkości;
- 2) omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego.

III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:

- 1) porównuje organizację społeczeństw Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich polis;
- 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego;
- 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.

IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:

- 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;
- 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium;
- 3) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim;
- 4) charakteryzuje kulturowe znaczenie chrześcijaństwa;
- 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku imperium rzymskiego i cesarstwa zachodniorzymskiego;
- 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.

V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:

- 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury;
- 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii;
- 3) przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej;
- 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej.

VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:

- 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego;
- 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów;

3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji.

VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w christianitas;
- 2) charakteryzuje uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej oraz przedstawia ich skutki.

VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:

- 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;
- 2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.

IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:

- 1) wyjaśnia uwarunkowania powstania państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego;
- 2) wyjaśnia znaczenie organizacji kościelnej dla funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego;
- 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.

X. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbitcia dzielnicowego;
- 2) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
- 3) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbitcia politycznego ziem polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła.

XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:

- 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;
- 2) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.

XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń:

- 1) opisuje proces zjednoczeniowy i zmiany terytorialne państwa polskiego w XIV i XV w.;
- 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
- 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV i XV w.;
- 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej.

XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń:

- 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa (christianitas, łacina, etos rycerski i sztuka);
- 2) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza;
- 3) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej;
- 4) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką w odniesieniu do swojego regionu.

XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw odkrywczych;
- 2) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.

XV. Czasy renesansu. Uczeń:

- 1) charakteryzuje główne prądy ideowe epoki;
- 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury;
- 3) charakteryzuje sztukę renesansową w odniesieniu do swojego regionu.

XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:

- 1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci;
- 2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego;
- 3) opisuje mapę wyznaniową Europy w XVI w. i miejsce Rzeczypospolitej na niej.

XVII. Europa w XVI i XVII w. Uczeń:

- 1) wyjaśnia znaczenie wojny trzydziestoletniej;
- 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.;
- 3) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.

XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:

- 1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w.;
- 2) ocenia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce;
- 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim;
- 4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI w.

XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej między Koroną a Litwą;
- 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej;
- 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
- 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w.

XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń:

- 1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, uwzględniając artykuły henrykowskie i pacta conventa;
- 2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej.

XXI. Renesans w Polsce. Uczeń:

- 1) charakteryzuje i ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu;
- 2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury w odniesieniu do swojego regionu.

XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII

w. **Uczeń:**

- 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;
- 2) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy;
- 3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.

XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:

- 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze;
- 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;
- 3) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:

- 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej;
- 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury;
- 3) charakteryzuje procesy modernizacyjne w państwach sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów.

XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę i skutki rewolucji amerykańskiej;
- 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki w świetle założeń konstytucji amerykańskiej;
- 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej;
- 4) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki

XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń:

- 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną oraz międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich;
- 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej ze wskazaniem przejawów osłabienia suwerenności państwa polskiego;
- 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta;
- 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej;
- 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja.

XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:

- 1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją;
- 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców;
- 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej;
- 4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.

XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń:

- 1) rozpoznaje dokonania polskiego oświecenia w dziedzinie kultury w odniesieniu do swojego regionu;
- 2) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich).

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:

- 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie;
- 2) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech;
- 3) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego;
- 4) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.

XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

- 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich;
- 2) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze;
- 3) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe w I połowie XIX w.;
- 4) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów;
- 5) wyjaśnia znaczenie wojny krymskiej.

XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:

- 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego;
- 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa;
- 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie listopadowe;
- 4) wyjaśnia okoliczności, w jakich doszło do rabacji galicyjskiej;
- 5) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX w., z uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.

XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa;
- 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus);
- 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców;
- 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje go z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach.

XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:

- 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.;
- 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki;
- 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych Ameryki i Japonii.

XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:

- 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne;
- 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej;
- 3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej;
- 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.

XXXV. Ziemie polskie pod zaborem w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:

- 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska;
- 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach;
- 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców;
- 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej;
- 5) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego;
- 6) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.

XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:

- 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu;
- 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski;
- 3) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania.

XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:

- 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny;
- 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach;
- 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych Ameryki do wojny i ich rolę w konflikcie;
- 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji;
- 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.

XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń:

- 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny, z uwzględnieniem poboru polskich rekrutów do walczących ze sobą armii;
- 2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego;
- 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej;
- 4) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.

XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe następstwa I wojny światowej; ocenia straty wojenne;
- 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; wskazuje słabe strony ładu wersalskiego;
- 3) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego;
- 4) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy;
- 5) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.

XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym;
- 2) wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy;
- 3) charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech;
- 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.;
- 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej.

XLII. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:

- 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej;
- 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski;
- 3) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów;
- 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej;
- 5) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.

XLIII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r.;
- 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.);
- 3) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych.

XLIV. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń oraz „dziedzictwo” pozaborowe;
- 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter;
- 3) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich;
- 4) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej.

XLV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń:

rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców.

XLVI. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

- 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;
- 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego;
- 3) charakteryzuje politykę appeasementu;
- 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop- -Mołotow i przedstawia jego postanowienia.

XLVII. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:

- 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
- 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje niemieckie i sowieckie uzasadnienia agresji na Polskę;
- 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, uwzględniając żołnierzy i ludność cywilną oraz zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, z uwzględnieniem własnego regionu;
- 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów;
- 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie;
- 6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej.

XLVIII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:

- 1) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw;
- 2) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne);

- 3) *charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i zachodzie;*
- 4) *wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi;*
- 5) *opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) oraz przedstawia ich ustalenia.*

XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:

- 1) *przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce;*
- 2) *wymienia i charakteryzuje przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze ogólnokrajowym (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz-Birkenau), jak i regionalnym (np. Palmiry, Piaśnica, Ponary);*
- 3) *porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej;*
- 4) *wyjaśnia przyczyny i znaczenie konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej;*
- 5) *charakteryzuje różne postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów, wymienia przykłady heroizmu Polaków;*
- 6) *charakteryzuje sytuację i postawy dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką;*
- 7) *omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizmu Polaków na przykładzie:*
 - a) *Muzeum Powstania Warszawskiego,*
 - b) *Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu,*
 - c) *Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.*

XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:

- 1) *przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych przez Niemcy hitlerowskie;*
- 2) *charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada);*
- 3) *opisuje położenie ludności żydowskiej oraz formy oporu, na przykładzie powstania w getcie warszawskim;*
- 4) *charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.*

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

- 1) *omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie;*
- 2) *ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką;*
- 3) *przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej;*
- 4) *analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej;*
- 5) *charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego;*
- 6) *charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów;*
- 7) *omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”;*
- 8) *charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, charakter przebiegu walk, położenie ludności cywilnej, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego).*

LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:

- 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej;
- 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki);
- 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego;
- 4) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 r., Węgry – 1956 r., Czechosłowacja – 1968 r.);
- 5) charakteryzuje skutki przejścia władzy w Chinach przez komunistów.

LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce;
- 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie;
- 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego;
- 4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej.

LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń:

- 1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej;
- 2) charakteryzuje tło kulturowe oraz konsekwencje rewolty studenckiej i rewolucji seksualnej przełomu lat 60. i 70.

LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:

- 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991;
- 2) charakteryzuje procesy integracyjne oraz dezintegracyjne w Europie.

LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń:

- 1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej;
- 2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów;
- 3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu, w tym działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego;
- 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.

LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:

- 1) charakteryzuje proces sowietyzacji na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo-społecznej i kulturowej;
- 2) charakteryzuje terror stalinowski;
- 3) opisuje relacje państwo – Kościół w okresie stalinizmu;
- 4) wyjaśnia przyczyny, postulaty i następstwa poznańskiego czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.

LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:

- 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS;
- 2) opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej;
- 3) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976;
- 4) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz papieża Jana Pawła II i jego wpływu na przemiany w Polsce;

- 5) *charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976– 1980;*
- 6) *wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 r.;*
- 7) *charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.*

LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:

- 1) *wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego;*
- 2) *wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia okrągłego stołu, opisuje i ocenia jego skutki;*
- 3) *rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.*

LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń:

- 1) *opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania;*
- 2) *ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;*
- 3) *charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej;*
- 4) *charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w XXI w.*

Warunki i sposób realizacji

Zaproponowany układ treści nauczania stwarza możliwość pogłębionej względem szkoły podstawowej refleksji nad dziejami ojczystymi, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych.

Treści z zakresu rozszerzonego są zintegrowane z wymaganiami dla zakresu podstawowego – ich realizacja w oddziałach z rozszerzonym zakresem nauczania historii powinna być zatem prowadzona w sposób spójny. Nauczyciel może swobodnie (w ramach przewidzianej liczby godzin) rozkładać akcenty na różne zagadnienia tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów. Wymagania określone w podstawie programowej w zakresie przedmiotu historia nie są gotowym programem nauczania i nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji. Stanowią rejestr zakładanych umiejętności, które ma opanować uczeń liceum ogólnokształcącego i technikum.

W procesie nauczania i uczenia się nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych, czemu sprzyja postęp technologiczny, który stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości.

Dobór metod nauczania i środków dydaktycznych stosowanych w procesie kształcenia powinien być zależny od możliwości i potrzeb uczniów. Repertuar tych metod i środków wyznaczają jedynie wiedza i wyobrażenia nauczycieli oraz entuzjazm uczniów. Swoboda w doborze metod nauczania, a także w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych będzie stanowić o jakości nauczania historii i wynikających z niego efektów. Nieocenioną pomoc w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w formie cyfrowej) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.

Dodatkowo ważne jest, aby w procesie nauczania wykorzystywać, w miarę możliwości, takie formy upamiętniania kluczowych wydarzeń historycznych, jak wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym znajdujących się w danym regionie.

Zaleca się także możliwie częste uwzględnianie lokalnych kontekstów czy przykładów podczas omawiania zagadnień o ponadlokalnym charakterze, nie tylko w związku z historią sztuki.

Treści nauczania obejmują 59 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego. Przyjęty przez nauczyciela podział w realizacji poszczególnych działów tematycznych w danych klasach powinienem zapewnić, odpowiednią do zakresu wymagań, ich realizację w cyklu kształcenia.

4. Cele kształcenia i wychowania

Podstawa programowa dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum wyraźnie określa cele kształcenia i wychowania. Stanowią one spójną całość, zaś na fundamencie tego wykształcenia uczniowie szkół ponadpodstawowych zdobędą nie tylko zróżnicowane kwalifikacje zawodowe, ale i zdolności dalszego samodzielnego uczenia się, co umożliwi im zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności przez całe życie.

Przed wszystkim muszą one być zgodne z celami ogólnymi, wyznaczonymi przez twórców podstawy. Realizacja tych celów jest bowiem obowiązkiem wszystkich nauczycieli i wychowawców, a więc i nauczycieli historii.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) *traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;*
- 2) *doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;*
- 3) *rozwijanie własnych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;*
- 4) *zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;*
- 5) *łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrazeniowo--twórczymi;*
- 6) *rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;*
- 7) *rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;*
- 8) *rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.*

Autorzy podstawy stworzyli również listę najważniejszych umiejętności, które mają zdobyć w trakcie kształcenia ogólnego wszyscy uczniowie liceum ogólnokształcących i techników. Należą do nich:

- 1) *myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie liceum ogólnokształcącego i technikum uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija myślenie zarówno percepcyjne, jak i pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;*

- 2) *czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;*
- 3) *umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;*
- 4) *kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;*
- 5) *umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno- - komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;*
- 6) *umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;*
- 7) *nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;*
- 8) *umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.*

Jak widać, podstawa przykładu dużą wagę do rozwijania kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej *stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy.* Bardzo ważne w tym jest łączenie teorii i praktyki językowej. Uczniowie na wszystkich zajęciach mają poznawać terminologię właściwą dla każdego z przedmiotów, w tym i historii. Stałe bogacenie języka służy bowiem rozwojowi intelektualnemu ucznia.

Kolejnym zadaniem wszystkich nauczycieli, w tym nauczających historii, *jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym.* Należy więc stworzyć uczącym się odpowiednie warunki do zdobywania umiejętności sprawnego wyszukiwania oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł. Uczniowie mają także posiadać umiejętności porządkowania i dokumentowania swojej pracy, z zastosowaniem odpowiednich technologii informacyjno- komunikacyjnych. Tym celom powinna pomagać biblioteka szkolna, permanentnie uzupełniania o zasoby książkowe czy multimedialne. Nauczyciel historii musi współpracować z nauczycielami-bibliotekarzami, ażeby wszechstronnie przygotować uczniów *do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.*

Autorzy podstawy programowej słusznie zauważają, że *środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym,* dlatego każdy nauczyciel musi dużo uwagi skupić na edukacji medialnej, pod której pojęciem rozumie się *wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.*

Cele kształcenia ogólnego zawierają również elementy edukacji zdrowotnej, a więc i na lekcjach historii należy rozwijać u nauczanych postawę *dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.*

Na wszystkich szkolnych zajęciach należy kształtować u uczących się szereg bardzo ważnych postaw, umożliwiających właściwy rozwój indywidualny i społeczny. Do takich postaw zaliczono: *uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej.*

Oczywiste jest, że na nauczycielach historii spoczywa szczególnie obowiązek dbania o kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji. Jednak warto zauważyć, że jest to element kształcenia ogólnego, a więc obowiązek realizacji tych zadań spada na wszystkich nauczycieli w szkole. Także całość grona pedagogicznego w liceach i technikach ma dbać o sprzyjanie rozwojowi postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych nauczanych. *Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.* Także w innym miejscu podstawy programowej wyraźnie stwierdza się, że *w realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi.* Jak widać, nauczyciel historii powinien w swoich działaniach być wspierany przez całą społeczność nauczycielską szkoły.

Zasady kształcenia i wychowania wskazują, że dużą uwagę należy przykładac na nabywanie przez młodzież kompetencji społecznych, czyli do umiejętności komunikowania się i współpracy w grupie, w tym i w środowiskach wirtualnych. Należy także uczyć młodych ludzi współpracy przy tworzeniu projektów zarówno indywidualnych, jak i zespołowych.

Kolejną umiejętnością ogólną, w którą należy wyposażyć każdego ucznia, jest *zdolność podejmowania ważnych decyzji, począwszy od wyboru szkoły ponadpodstawowej, kierunku studiów lub konkretnej specjalizacji zawodowej, poprzez decyzje o wyborze miejsca pracy, sposobie podnoszenia oraz poszerzania swoich kwalifikacji aż do ewentualnych decyzji o zmianie zawodu.*

Obok celów ogólnych, realizowanych na wszystkich przedmiotach w szkole, nauczycielom historii autorzy podstawy wyznaczyli także cele kształcenia, specjalnie do nich skierowane.

Celem kształcenia historycznego jest zmierzanie do poznania prawdy o przeszłości Polski oraz świata. Szkoła powinna zadbać o to, aby uczniowie, nie gubiąc się w szczegółach, poznawali najważniejsze z wydarzeń i procesów, i na tej podstawie starali się wyjaśnić łączące je związki: polityczne, społeczne, gospodarcze, kulturowe.

Takie podejście do wykładu dziejów ma pomóc uczniom w rozumieniu współczesności. Chodzi również o to, aby uczniowie w dorosłym życiu świadomie i odpowiedzialnie współtworzyli europejską i polską wspólnotę wartości, z uwzględnieniem szczególnie bliskiej Polkom i Polakom idei wolności.

Celem kształcenia historycznego jest także poznanie przez uczniów polskiego dziedzictwa nie jako rzeczy zewnętrznej wobec nas, ale jako kształtującego nas dobra. Przy czym nie wystarczy tylko znać to dziedzictwo, lecz także brać odpowiedzialność za współczesność przez nie kształtowaną, to jest rozwijając je i twórczo wzbogacać na miarę aktualnych wyzwań.

Kształcenie historyczne ma umożliwiać w szczególności:

- 1) pogłębianie wiedzy o ważnych wydarzeniach z dziejów narodu polskiego i dziejów powszechnych, aby móc krytycznie odnosić się do przeszłości oraz lepiej rozumieć teraźniejszość i odpowiedzialnie budować przyszłość;*
- 2) rozwijanie myślenia historycznego oraz wrażliwości moralnej i estetycznej; kształtowanie zdolności humanistycznych, sprawności językowej, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiadania własnych opinii;*
- 3) kształtowanie więzi z krajem ojczystym, świadomości obywatelskiej, postawy szacunku i odpowiedzialności za własne państwo; utrwalanie poczucia godności i dumy narodowej; budowanie szacunku dla innych ludzi oraz dokonań innych narodów i państw;*
- 4) kształtowanie szacunku dla dziedzictwa narodowego; wyrabianie poczucia troski o pamiątki i zabytki historyczne;*
- 5) rozbudzanie zainteresowań własną przeszłością, przeszłością swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną.*

W szkole podstawowej uczniowie poznawali przede wszystkim dzieje ojczyste. W podstawie programowej w zakresie przedmiotu historia dla liceum ogólnokształcącego i technikum historia państwa i narodu została wpisana w historię powszechną, choć nadal wątek dziejów ojczystych pozostaje najważniejszy.

*Autorzy podstawy programowej nauczania historii zwracają uwagę na potrzeby edukowania uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Świadczy o tym zapis: *W procesie nauczania i uczenia się nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych, czemu sprzyja postęp technologiczny, który stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości. [...] Nieocenioną pomocą w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w formie cyfrowej) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.**

*W podstawie wyraźnie podkreślają, że ważne jest, oczywiście w miarę możliwości uczniów i szkoły, upamiętnianie wydarzeń historycznych poprzez wycieczki do miejsc pamięci i muzeów. Szczególnie podkreślona jest rola historia regionu: *Zaleca się także możliwie częste uwzględnianie lokalnych kontekstów czy przykładów podczas omawiania zagadnień o ponadlokalnym charakterze, nie tylko w związku z historią sztuki.**

Tak sformułowane cele ogólne i szczegółowe wynikające z podstawy programowej stanowią podstawę proponowanych w niniejszym programie wymagań edukacyjnych, integrujących w sobie cele nauczania i wychowania z osiągnięciami ucznia.

5. Rozkład materiału

Rozkład materiału Poznać przeszłość. Zakres podstawowy (od roku szkolnego 2024/2025)

Klasa I

Temat lekcji	Zagadnienia – materiał nauczania	Podstawa programowa Zakres podstawowy	Liczba godzin
Po co nam historia?	1. Co to jest historia? 2. Znaczenie historii jako nauki 3. Typy źródeł historycznych 4. Periodyzacja dziejów – epoki historyczne 5. Jak pracować ze źródłami historycznymi, tablicami genealogicznymi i materiałem ilustracyjnym?	II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń: 2) rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego. I. Historia jako nauka. Uczeń: 1. definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2. przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	1
ROZDZIAŁ I: PIERWSZE CYWILIZACJE			
1. Zanim zaczęła się historia	1. Epoki prehistoryczne 2. Skąd wziął się człowiek? 3. Początki życia osiadłego 4. Epoka brązu i epoka żelaza	I. Historia jako nauka. Uczeń: 1. definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne).	1
2. Starożytna Mezopotamia	1. Znaczenie wielkich rzek 2. Sumerowie 3. Początki pisma 4. Pierwsze imperia ludzkości (Babilonia i Asyria)	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1. wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości.	1
3. Starożytny Egipt	1. Początki państwa faraonów 2. Ustrój polityczny i organizacja społeczeństwa starożytnego Egiptu 3. Wierzenia Egipcjan 4. Osiągnięcia i kultura Egiptu 5. Piramidy i architektura Egiptu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1. wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości.	1
4. Izrael, Fenicja	1. Biblijne dzieje Izraela 2. Państwo Hebrajczyków 3. Powstania żydowskie i początek diaspory 4. Religia żydowska 5. Fenicja i początki alfabetu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 2. omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU I			1
ROZDZIAŁ II: DZIEJE STAROŻYTNEJ GRECJI			
1. Hellada i Hellenowie	1. Środowisko naturalne Grecji 2. <i>Polis</i> i jej obywatele 3. Wspólnota Greków 4. Ustroje polityczne greckich <i>poleis</i> 5. Wierzenia Greków 5. Wielka kolonizacja	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1. porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> ; 3. rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	1

2. Ateńska demokracja	1. Pierwotny ustrój Aten 2. Początki demokracji ateńskiej 3. Instytucje demokracji ateńskiej 4. Miasta Ateny i Pireus w starożytności	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1. porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> .	1
3. Starożytna Sparta	1. Położenie i ustrój polityczny 2. Społeczeństwo Sparty 3. Wychowanie i styl życia Spartan	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1. porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> .	1
4. Wojny grecko-perskie	1. Imperium perskie 2. Przyczyny wojny 3. Porównanie wojsk greckich i perskich 4. Wyprawa Dariusza i bitwa pod Maratonem 5. Wyprawa Kserksesa 6. Powstanie Związku Morskiego	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 2. charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego.	1
5. Podboje Aleksandra Macedońskiego	1. Wojna peloponeska i upadek dawnych greckich potęg 2. Początki Macedonii i opanowanie Grecji 3. Podboje Aleksandra Macedońskiego 4. Organizacja imperium Aleksandra 5. Epoka hellenistyczna	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 2. charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego.	1
6. Kultura starożytnej Grecji	1. Narodziny filozofii 2. Literatura i teatr 3. Architektura i porządki architektoniczne 4. Igrzyska olimpijskie i sport w życiu Greków 5. Kultura hellenistyczna	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 3. rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU			1
ROZDZIAŁ III: DZIEJE STAROŻYTNEGO RZYMU			
1. Republika rzymska	1. Powstanie Rzymu 2. Zasady funkcjonowania i urzędy republiki 3. Społeczeństwo republiki i konflikty społeczne 4. Religia starożytnych Rzymian	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;	1
2. Podboje Rzymu	1. Organizacja armii rzymskiej 2. Podbój Italii i postępowanie wobec podbitych ludów 3. Wojny punickie 4. Podbój świata śródziemnomorskiego	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 2. omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium.	1
3. Początki cesarstwa rzymskiego	1. Kryzys republiki rzymskiej 2. Rywalizacja o władzę: I i II triumwirat 3. Objęcie władzy przez Oktawiana 4. Ustrój pryncypatu	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2. omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium.	1

4. Imperium Rzymskie	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Pax Romana</i> 2. Niewolnictwo w Rzymie 3. Romanizacja i urbanizacja 4. Koniec podbojów Rzymu 5. Rozwój limesu 	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1. charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta.	1
5. Osiągnięcia Rzymian	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prawo rzymskie 2. Architektura i budownictwo 3. Szlaki komunikacyjne 4. Kultura i sztuka antycznego Rzymu 5. Literatura, poezja i teatr 6. Koloseum jako przykład monumentalnej architektury rzymskiej 	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 6. rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.	1
6. Narodziny chrześcijaństwa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczanie Jezusa 2. Początki chrześcijaństwa 3. Prześladowania chrześcijan 4. Triumf chrześcijaństwa 5. Pierwsze rozłamy w chrześcijaństwie 6. Wpływ chrześcijaństwa na antyczną obyczajowość 	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 3. wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; 4. charakteryzuje kulturowe znaczenie chrześcijaństwa.	1
7. Upadek cesarstwa rzymskiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zagrożenie zewnętrzne 2. Kryzys cesarstwa w III w. n.e. 3. Wprowadzenie tetrarchii i dominatu 4. Podział cesarstwa 5. Przyczyny i skutki wędrówki ludów 6. Ostateczny upadek cesarstwa zachodniorzymskiego 	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 5. wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego.	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU I			1
ROZDZIAŁ IV: POCZĄTKI ŚREDNIOWIECZA			
1. Cesarstwo bizantyjskie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Znaczenie Bizancjum jako kontynuacji tradycji rzymskiej 2. Imperium Justyniana Wielkiego 3. Ustrój Bizancjum 4. Osiągnięcia Bizantyjczyków 5. Schyłek potęgi Bizancjum 	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: 1. lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury.	1
2. Narodziny i podboje islamu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mahomet i jego religia 2. Zasady islamu 3. Podboje Arabów 4. Rozpad imperium arabskiego 5. Osiągnięcia Arabów 6. Meczety i architektura arabska 	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: 2. wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii; 3. przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej; 4. opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej.	1
3. Na gruzach Imperium Rzymskiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pierwsze państwa barbarzyńskie 2. Chrystianizacja barbarzyńców 3. Początki rządów Karolingów 4. Kształtowanie się nowych społeczności w Europie 	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1. opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 3. opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji.	1

4. Imperium Karola Wielkiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podboje Karola Wielkiego 2. Odrodzenia cesarstwa na zachodzie 3. Organizacja państwa Karola Wielkiego 4. Renesans karoliński 	<p>VI. Europa wczesnego średniowiecza.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów. 	1
5. Czasy Ottonów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podział imperium Karolingów 2. Panowanie Ottona I 3. Otton III i cesarstwo uniwersalne 4. Podboje Wikingów 5. Korona Rzeszy jako symbol potęgi cesarzy 	<p>VI. Europa wczesnego średniowiecza.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2). charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów. 	1
6. Feudalizm i społeczeństwo stanowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przemiany społeczne u progu średniowiecza 2. System lenny 3. Średniowieczne społeczeństwo stanowe 4. Rycerstwo jako najważniejszy stan średniowiecznej Europy 5. Kultura rycerska 	<p>VI. Europa wczesnego średniowiecza.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji. <p>VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym. 	1
7. Pierwsze państwa Słowian	<ol style="list-style-type: none"> 1. Początki Słowian 2. Kultura Słowian 3. Państwo Samona 4. Państwo Wielkomorawskie 5. Początki państwa czeskiego 6. Ruś Kijowska 	<p>VI. Europa wczesnego średniowiecza.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji. 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU			1
ROZDZIAŁ V: POLSKA ZA PIERWSZYCH PIASTÓW			
1. Początki państwa polskiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ziemie polskie w czasach przedślōwiańskich 2. Plemię Polan 2. Pierwsi władcy z rodu Piastów 3. Podboje Piastów 4. Chrzest Mieszka I 5. Polityka zagraniczna Mieszka I 6. Znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa 	<p>IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2. wyjaśnia znaczenie organizacji kościelnej dla funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego; 3. opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.; <p>XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. określa znaczenie chrześcijaństwa w obrzędku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej. 	1
2. Panowanie Bolesława Chrobrego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Misja biskupa Wojciecha 2. Zjazd gnieźnieński 3. Wojny polsko-niemieckie 4. Wyprawa kijowska 5. Pierwsza polska koronacja 6. Monarchia patrymonialna 	<p>IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim.</p> <p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2. wyjaśnia znaczenie organizacji kościelnej 	1

	7. Drzwi Gnieźnieńskie i żywot św. Wojciecha	dla funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego; 3. opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.	
3. Kryzys monarchii Piastów	1. Panowanie Mieszka II 2. Kryzys wewnętrzny państwa Piastów 3. Powstanie ludowe i najazd Brzetysława 4. Odbudowa monarchii przez Kazimierza Odnowiciela	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 3. opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.	1
4. Od Bolesława Śmiałego do Bolesława Krzywoustego	1. Rządy, koronacja i upadek Bolesława Śmiałego 2. Panowanie Władysława Hermana 3. Konflikt Zbigniewa i Bolesława 4. Podbój Pomorza	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 2. wyjaśnia znaczenie organizacji kościelnej dla funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego; 3. opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.	1
5. Testament Bolesława Krzywoustego	1. Statut Bolesława Krzywoustego 2. Konflikt pomiędzy synami Krzywoustego 3. Upadek zasady senioratu 4. Pogłębianie się rozbicia dzielnicowego	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego.	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU			1
ROZDZIAŁ VI: PEŁNIA I SCHYLEK ŚREDNIOWIECZA W EUROPIE			
1. Między cesarstwem a papieżem	1. Upadek autorytetu papieża 2. Reforma gregoriańska 3. Szczyt potęgi papieża 4. Wielka schizma wschodnia	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1. wyjaśnia przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w <i>christianitas</i> .	1
2. Wyprawy krzyżowe	1. Początek zagrożenia tureckiego 2. Pierwsza krucjata 3. Powstanie zakonów rycerskich 4. Przebieg kolejnych krucjat 5. Skutki wypraw krzyżowych	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 2. charakteryzuje uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej oraz przedstawia ich skutki. VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 2. opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.	1
3. [4.] Wieś i miasto w średniowieczu	1. Nowe rozwiązania w rolnictwie 2. Rozwój osadnictwa 3. Odrodzenie miast 4. Rozwój handlu 5. Rzemiosło w średniowieczu 6. Układ przestrzenny średniowiecznych miast i wsi	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 2. opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.	1
4. [5.] Kościoł w średniowieczu	1. Zmiany w Kościele w XI–XIII w. 2. Zakon cystersów 3. Herezje średniowieczne 4. Św. Franciszek z Asyżu i zakon franciszkanów 5. Św. Dominik Guzman oraz św. Tomasz z Akwinu i zakon dominikanów 6. Upadek znaczenia politycznego papieża 7. Schizma zachodnia	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1. wyjaśnia przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w <i>christianitas</i> . XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1. charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;	1

		XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1. wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa (<i>christianitas</i> , łacina, etos rycerski i sztuka).	
5. [6.] Europa późnego średniowiecza	1. Czarna śmierć 2. Bunt chłopów w Europie Zachodniej 3. Husytyzm 4. Zagrożenie tureckie i upadek Bizancjum	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1. charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2. charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	1
6. [7.] Kultura średniowiecznej Europy	1. Uniwersalny charakter kultury średniowiecznej Europy 2. Sztuka romańska 3. Sztuka gotycka 4. Scholastyka i początek europejskich uniwersytetów 5. Architektura średniowiecza	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1. wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa (<i>christianitas</i> , łacina, etos rycerski i sztuka); 2. rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 5. charakteryzuje sztukę romańską i gotycką w odniesieniu do swojego regionu.	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU			1
ROZDZIAŁ VII: POLSKA W PÓŹNYM ŚREDNIOWIECZU			
1. Polska dzielnicowa	1. Koniec pryncypatu 2. Sprowadzenie Krzyżaków 3. Najazd Mongołów na Polskę 4. Kres władzy patrymonialnej 5. Lokacje wsi 6. Początki miast na ziemiach polskich	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2. opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim.	1
2. Odbudowa Królestwa Polskiego	1. Skutki rozbicia dzielnicowego 2. Początek rywalizacji o tron krakowski 3. Koronacja Przemysła II 4. Panowanie Wacława II 5. Początki rządów Władysława Łokietka 6. Koronacja Łokietka 7. Polityka międzynarodowa Władysława Łokietka	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1. wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 3. charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła. XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 1. opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV w.	1
3. Polska za Kazimierza Wielkiego	1. Początki rządów Kazimierza – pokój z Czechami i Krzyżakami 2. Podbój Rusi 3. Rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego 4. Reformy państwa i prawa 5. Założenie uniwersytetu krakowskiego	XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 1. opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV w; 2. charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;	1

		3. wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV i XV w.	
4. Od Andegawenów do Jagiellonów	1. Koniec rządów Piastów 2. Panowanie Ludwika Węgierskiego 3. Panowanie Jadwigi 4. Przyczyny unii z Litwą 5. Rządy Władysława Jagiełły 6. Problemy z następstwem tronu i początek dynastii Jagiellonów	XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 2. charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3. wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV i XV w.	1
5. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	1. Przyczyny wojny z zakonem krzyżackim 2. Bitwa pod Grunwaldem – przebieg i znaczenie 3. I pokój toruński 4. Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji 5. Dalsze wojny z zakonem	XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej.	1
6. Kazimierz Jagiellończyk i wojna trzynastoletnia	1. Panowanie Władysława Warneńczyka i klęska pod Warną 2. Kryzys państwa krzyżackiego 3. Wojna trzynastoletnia 4. II pokój toruński 5. Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka	XII. Polska w XIV i XV w. Uczeń: 1. opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV w.; 2. charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3. wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV i XV w.; 4. charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej.	1
7. Kultura Polski średniowiecznej	1. Sztuka romańska w Polsce 2. Sztuka gotycka na ziemiach polskich 3. Początki polskiego dziejopisarstwa 4. Szkolnictwo i Akademia Krakowska	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 2. rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 3. określa znaczenie chrześcijaństwa w obrzędku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 4. charakteryzuje sztukę romańską i gotycką w odniesieniu do swojego regionu.	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN Z ROZDZIAŁU			1

Klasa 2

Lekcja	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godz.	Zagadnienia – materiał nauczania	Podstawa programowa
I. Europa i Nowy Świat				

1.	1. Wielkie odkrycia geograficzne	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny wielkich odkryć geograficznych Odkrycia Portugalczyków i Hiszpanów Znaczenie wielkich odkryć geograficznych Kultury Ameryki Łacińskiej 	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 1) charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw odkrywczych; 2) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.
2.	2. Podboje kolonialne i ich skutki	1	<ul style="list-style-type: none"> Podbój i podział Nowego Świata Przemiany w gospodarce europejskiej po odkryciach geograficznych Narodziny dualizmu gospodarczego w Europie Podział stref gospodarki w Europie Rozwój niewolnictwa i handlu kolonialnego Konsekwencje ekspansji kolonialnej 	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 2) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.
3.	3. Kultura i sztuka renesansu	1	<ul style="list-style-type: none"> Geneza renesansu Główne cechy humanizmu Powrót do osiągnięć antyku i rozwój nauki Sztuka renesansu Architektura okresu odrodzenia Literatura renesansu 	XV. Czasy renesansu. Uczeń: 1) charakteryzuje główne prądy ideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową w odniesieniu do swojego regionu.
4.	4. Reformacja w Europie	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny reformacji Marcin Luter i jego działalność Jan Kalwin i jego nauki Powstanie anglikanizmu Ruchy reformacyjne w Europie Następstwa reformacji Podział stref wpływów poszczególnych wyznań 	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w. i miejsce Rzeczypospolitej na niej.
5.	5. Kontrreformacja	1	<ul style="list-style-type: none"> Sobór trydencki i jego skutki Konflikty religijne w Europie Powstanie i działalność Towarzystwa Jezusowego 	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.
6.-7.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
II. „Złoty wiek” Rzeczypospolitej				
8.	1. Panowanie ostatnich Jagiellonów	1	<ul style="list-style-type: none"> Główne kierunki polityki zagranicznej Jagiellonów Wzrost znaczenia państwa moskiewskiego Dyplomacja i wojny Zygmunta I Starego Polityka zagraniczna Zygmunta II Augusta I wojna północna o Inflanty i hegemonię w basenie Morza Bałtyckiego Specyfika odrodzenia na ziemiach polskich Rozwój nauki i szkolnictwa Literatura i myśl polityczna polskiego odrodzenia 	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w. XXI. Renesans w Polsce. Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu; 2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury w odniesieniu do swojego regionu.

9.	2. Demokracja szlachecka	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny dominacji politycznej szlachty Przywileje generalne szlachty Powstanie sejmu walnego i jego funkcjonowanie Ruch egzekucyjny i jego działalność 	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 2) ocenia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce; 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim.
10.	3. Reformacja i kontrreformacja w Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> Państwo wielu wyznań i religii Luteranizm i kalwinizm na ziemiach Rzeczypospolitej Tolerancja religijna Kontrreformacja w Rzeczypospolitej 	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 3) opisuje mapę wyznaniową Europy w XVI w. i miejsce Rzeczypospolitej na niej. XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI w. XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w.
11.	4. Społeczeństwo i gospodarka Rzeczypospolitej w XVI w.	1	<ul style="list-style-type: none"> Zasady i okoliczności ukształtowania się gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej Funkcjonowanie folwarków pańszczyźnianych Miasta w Polsce w XVI w. Handel gdański Społeczeństwo stanowe w Rzeczypospolitej 	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim.
12.	5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	1	<ul style="list-style-type: none"> Geneza unii lubelskiej Postanowienia unii lubelskiej w 1569 r. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów Wieloetniczna Rzeczpospolita Pierwsze bezkrólewie Pierwsza wolna elekcja Henryk Walezy na tronie Rzeczypospolitej 	XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej pomiędzy Koroną a Litwą; 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej; 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w. XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, z uwzględnieniem artykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i> .
13.- 14.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
III. Europa w XVII wieku				

15.	1. Nowe potęgi europejskie w XVII wieku	1	<ul style="list-style-type: none"> • Podboje tureckie w Europie i kres jej ekspansji • Wzrost potęgi Wielkiego Księstwa Moskiewskiego • Wzrost znaczenia i potęgi militarnej Szwecji w Europie północnej 	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 2) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy.
16.	2. Absolutyzm we Francji	1	<ul style="list-style-type: none"> • Francja kardynała Richelieu • Czasy Frondy • Rządy absolutne Ludwika XIV • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Francji 	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.
17.	3. Wojna trzydziestoletnia	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza wojny trzydziestoletniej • Etap czeski wojny trzydziestoletniej • Pokój westfalski i jego warunki • Skutki wojny trzydziestoletniej dla dziejów Europy 	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) wyjaśnia znaczenie wojny trzydziestoletniej.
18.	4. Rewolucja angielska i monarchia parlamentarna	1	<ul style="list-style-type: none"> • Sytuacja społeczno-gospodarcza w Anglii • Rządy Stuartów • Wybuch rewolucji angielskiej • Wojna domowa w Anglii • Dyktatura Olivera Cromwella • Restauracja Stuartów • Monarchia parlamentarna w Anglii 	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 2) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.
19.	5. Kultura Europy w XVII w.	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza baroku • Główne cechy baroku • Dzieła sztuki barokowej w Europie 	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 3) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.
20.–21.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
IV. Od potęgi do klęsk Rzeczypospolitej				
22.	1. Rzeczpospolita na przełomie XVI i XVII w.		<ul style="list-style-type: none"> • Drugie bezkrólewie i wolna elekcja • Wybranie królem Stefana Batorego • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Stefana Batorego • Podwójna elekcja Wazy i Habsburga • Początki rządów Zygmunta III Wazy • Główne kierunki polityki zagranicznej Zygmunta III • Rokosz Zebrzydowskiego 	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: 2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.; 3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.

23.	2. Wojny na wschodzie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Sytuacja w Rosji po śmierci Iwana Groźnego • Cele polskiej polityki wschodniej • Dymitriady • Wojna z Rosją i zdobycie Kremla • Walki o Moskwę w 1612 r. • Wojna z Rosją i pokój w Polanowie • Problem kozacki w Rzeczypospolitej • Wybuch powstania Chmielnickiego • Przebieg wojny polsko-kozackiej • Wojna z Rosją w latach 1654–1667 	<p>XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;</p> <p>3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p> <p>XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p>
24.	3. Wojny ze Szwecją i kryzys Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Wojna o Inflanty (bitwa pod Kircholmem) • Wojna o ujście Wisły • Przebieg i znaczenie bitwy pod Oliwą • Rozejmy w Starym Targu i w Sztumskiej Wsi • Geneza najazdu szwedzkiego • Przebieg potopu szwedzkiego • Następstwa potopu szwedzkiego • Plany reform politycznych obozu Jana Kazimierza • Sytuacja wyznaniowa w Rzeczypospolitej • Rokosz Lubomirskiego 	<p>XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;</p> <p>3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p> <p>XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p>
25.	4. Wojny z imperium osmańskim	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny wojen z Turcją • Bitwy pod Cecorą i pod Chocimiem • Panowanie Michała Korybuta Wiśniowieckiego • Wojna z Turcją i pokój w Buczaczu • Bitwa pod Chocimiem • Elekcja i polityka zagraniczna Jana III Sobieskiego • Wyprawa wiedeńska • Pokój w Karłowicach 	<p>XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;</p> <p>2) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy;</p> <p>3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p> <p>XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, <i>liberum veto</i> i rokosze;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.</p>

26.	5. Barok i sarmatyzm w Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Specyfika polskiego baroku • Architektura i sztuka barokowa w Rzeczypospolitej • Nauka i oświata w Rzeczypospolitej w XVII w. • Literatura barokowa • Sarmatyzm i jego specyfika 	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 3) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
27.–28.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
V. Epoka oświecenia i rewolucji				
29.	1. Przemiany gospodarcze i społeczne w XVIII w.	1	<ul style="list-style-type: none"> • Eksplozja demograficzna • Przyczyny rozwoju gospodarczego Wielkiej Brytanii • Maszyna parowa i jej zastosowanie • Skutki gospodarcze i społeczne rewolucji przemysłowej • Nowe idee ekonomiczne, m.in. liberalizm ekonomiczny 	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej.
30.	2. Oświecenie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza i główne cechy oświecenia • Nauka i szkolnictwo • Literatura piękna i polityczna czasów oświecenia • Sztuka XVIII w. 	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury.
31.	3. Powstanie Stanów Zjednoczonych	1	<ul style="list-style-type: none"> • Kolonie brytyjskie w Nowym Świecie w XVIII w. • Geneza wojny z Anglią • Wojna o niepodległość USA • Polacy w rewolucji amerykańskiej • Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej 	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę i skutki rewolucji amerykańskiej; 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; 4) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki.
32.	4. Rewolucja francuska	1	<ul style="list-style-type: none"> • Francja Ludwika XVI • Zwołanie Stanów Generalnych • Wybuch rewolucji w 1789 r. • Przebieg i skutki rewolucji francuskiej • Deklaracja praw człowieka i obywatela • Uchwalenie konstytucji we wrześniu 1791 r. 	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej.
33.	5. Republika Francuska	1	<ul style="list-style-type: none"> • Wojna z Austrią i Prusami • Francja republiką • Dyktatura jakobinów i jej upadek • Wprowadzenie rządów dyktatoratu • Ocena rewolucji francuskiej oraz porównanie jej z rewolucją amerykańską 	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej.
34.	6. Od konsulatu do cesarstwa	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy dyktatoratu we Francji i kryzys władz rewolucyjnych • Przejęcie władzy przez Napoleona Bonapartego • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Napoleona Bonapartego • Reformy wewnętrzne Napoleona Bonapartego • Napoleon cesarzem Francuzów 	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 4) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.

			<ul style="list-style-type: none"> • Wojna z III koalicją (bitwy: pod Trafalgarem i pod Austerlitz) 	
35.	7. Szczyt potęgi i upadek Napoleona	1	<ul style="list-style-type: none"> • Wojna z IV koalicją (tzw. blokada kontynentalna) • Organizacja Wielkiej Armii • Pokój w Tylży i utworzenie Księstwa Warszawskiego • Wyprawa hiszpańska • Wojna z V koalicją • Wyprawa na Moskwę • Wojna z wielką koalicją i upadek Napoleona („bitwa narodów”) • „Sto dni” Napoleona 	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 4) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.
36.- 37.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
VI. Kryzys i upadek Rzeczypospolitej				
38.	1. Czasy saskie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w Rosji, Prusach i Austrii • Polityka ekspansji Rosji za panowania Katarzyny II • August II Mocny na tronie Rzeczypospolitej • Wybuch i przebieg wielkiej wojny północnej • Reformy okresu saskiego • Sejm Niemy i jego znaczenie • Podwójna elekcja w 1733 r. • Sytuacja Rzeczypospolitej w czasach rządów Augusta III Sasa 	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów. XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.
39.	2. Początki panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego	1	<ul style="list-style-type: none"> • Elekcja Stanisława Poniatowskiego • Reformy państwa Stanisława Augusta • Konfederacja barska • I rozbiór Rzeczypospolitej • Sejm rozbiorowy 	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej.
40.	3. Oświecenie w Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Początki oświecenia na ziemiach polskich • Komisja Edukacji Narodowej • Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych • Mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego • Literatura piękna i polityczna • Sztuki plastyczne 	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w odniesieniu do swojego regionu; 2) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich).
41.	4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 maja	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza zwołania Sejmu Wielkiego • Główne stronnictwa Sejmu Wielkiego • Reformy Sejmu Czteroletniego • Konstytucja 3 maja • Wojna w obronie Konstytucji 3 maja 	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja.

			<ul style="list-style-type: none"> • Konfederacja targowicka • II rozbiór Rzeczypospolitej 	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej.
42.	5. Upadek Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza powstania • Wybuch powstania i zwycięstwo pod Raławicami • Uniwersał połaniecki • Przebieg insurekcji • III rozbiór Rzeczypospolitej 	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej; 4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.
43.	6. Polacy w wojnach napoleońskich	1	<ul style="list-style-type: none"> • Legiony Jana Henryka Dąbrowskiego • Powstanie na ziemiach polskich w 1806 r. • Udział Polaków w wyprawie na Moskwę • Polacy w bitwie pod Lipskiem 	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 2) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech.
44.	7. Księstwo Warszawskie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie Księstwa Warszawskiego • Ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego • Sytuacja społeczno-gospodarcza w Księstwie Warszawskim • Udział polskich szwoleżerów w bitwie pod Somosierrą w Hiszpanii • Wojna z Austrią w 1809 r. • Upadek Księstwa Warszawskiego 	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 3) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego.
45.– 46.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
VII. Powrót starego ładu				
47.	1. Kongres wiedeński i jego następstwa	1	<ul style="list-style-type: none"> • Cele polityczne kongresu wiedeńskiego • Zasady ustanowione na kongresie wiedeńskim (restauracja, legitymizm, równowaga europejska) i ustalenia dotyczące granic państw europejskich • Święte Przymierze • Ruchy zjednoczeniowe we Włoszech i w Niemczech • Powstanie dekabrystów • Wyzwolenie Grecji spod panowania osmańskiego • Rewolucja lipcowa we Francji 	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich.
48.	2. Rewolucja przemysłowa	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rewolucja agrarna i industrializacja krajów europejskich • Rozwój komunikacji i transportu • Stany Zjednoczone ważnym ośrodkiem rewolucji przemysłowej • Skutki rewolucji przemysłowej 	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 2) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze.

49.	3. Nowe idee polityczne	1	<ul style="list-style-type: none"> Narodziny nowych nurtów politycznych (konserwatyzm, liberalizm, socjalizm utopijny i komunizm) Ideologie liberalizmu i konserwatyizmu Kształtowanie się ruchu robotniczego Ideologia socjalizmu utopijnego i komunizmu 	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 3) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX w.
50.	4. Wiosna Ludów	1	<ul style="list-style-type: none"> Geneza Wiosny Ludów Rewolucja lutowa i zmiany ustrojowe we Francji Rewolucja wiedeńska Powstanie węgierskie Powstania i rewolucje w Prusach i krajach niemieckich Rewolucje i powstania w państwach włoskich Skutki Wiosny Ludów Udział Polaków we Wiośnie Ludów 	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 4) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów.
51.–52.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
VIII. Polacy po kongresie wiedeńskim				
53.	1. Ład wiedeński na ziemiach polskich	1	<ul style="list-style-type: none"> Nowy podział ziem polskich Ziemie polskie pod panowaniem Prus (Wielkie Księstwo Poznańskie, Prusy Zachodnie, Śląsk, Warmia) Sytuacja społeczna i gospodarcza w zaborze pruskim Królestwo Galicji i Lodomerii oraz Rzeczpospolita Krakowska Ziemie zabrane 	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego.
54.	2. Królestwo Polskie	1	<ul style="list-style-type: none"> Ustrój Królestwa Polskiego Sytuacja społeczna i gospodarcza w Królestwie Polskim Działalność legalnej opozycji Tworzenie pierwszych nielegalnych organizacji o charakterze patriotycznym 	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego.
55.	3. Powstanie listopadowe	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny wybuchu powstania listopadowego Powstanie listopadowe w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych Skutki powstania listopadowego i reakcje innych państw europejskich na powstanie listopadowe 	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie listopadowe.
56.	4. Wielka Emigracja i konspiracja w kraju	1	<ul style="list-style-type: none"> Wielka Emigracja po powstaniu listopadowym Stronnictwa polityczne Wielkiej Emigracji Organizacje spiskowe na ziemiach polskich w latach 30. i 40. XIX w. Polski romantyzm w literaturze, muzyce i sztuce 	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 5) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej

			<ul style="list-style-type: none"> Romantyzm w Europie Polska nauka i oświata w pierwszej połowie XIX w. 	w I poł. XIX w., ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.
57.	5. Wiosna Ludów na ziemiach polskich	1	<ul style="list-style-type: none"> Rabacja galicyjska Powstanie krakowskie w 1846 r. Wiosna Ludów w Wielkopolsce Wiosna Ludów w Galicji Reakcje na wydarzenia Wiosny Ludów w Wielkopolsce na Śląsku, Warmii i Mazurach 	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 4) wyjaśnia okoliczności, w jakich doszło do rabacji galicyjskiej.
58.–59.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		

Klasa III

Lekcja	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej
I. Świat w drugiej połowie XIX wieku				
1.	Od wojny krymskiej do zjednoczenia Włoch	1	<ul style="list-style-type: none"> Wojna krymska i jej następstwa Dwie koncepcje zjednoczenia Włoch Przebieg zjednoczenia Włoch Wpływ sytuacji międzynarodowej na proces zjednoczenia Włoch 	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 5) wyjaśnia znaczenie wojny krymskiej. XXXIII. Europa i świat w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.
2.	Zjednoczenie Niemiec	1	<ul style="list-style-type: none"> Polityka zjednoczeniowa Bismarcka Powstanie Austro-Węgier Wojna Niemiec z Francją Komuna Paryska i wprowadzenie republiki we Francji 	XXXIII. Europa i świat w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w. XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy
3.	Stany Zjednoczone w XIX w.	1	<ul style="list-style-type: none"> Kształtowanie się ustroju i społeczeństwa Stanów Zjednoczonych Geneza wojny secesyjnej i kwestia niewolnictwa Wojna secesyjna i jej skutki Znaczenie emigracji dla rozwoju Stanów Zjednoczonych 	XXXIII. Europa i świat w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych. XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne.
4.	Ekspansja kolonialna	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny ekspansji kolonialnej mocarstw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii Kolonizacja Afryki Kolonializm w Azji Polityka Europejczyków w koloniach Konflikty kolonialne – rywalizacja mocarstw i bunty rdzennej ludności 	XXXIII. Europa i świat w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.
5.	Nowe ideologie i ruchy społeczne	1	<ul style="list-style-type: none"> Demokratyzacja ustrojowa w krajach Europy Zachodniej Socjalizm, anarchizm i związki zawodowe Chrześcijańska nauka społeczna 	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet,

			<ul style="list-style-type: none"> • Geneza i początki nacjonalizmu • Ruch na rzecz równouprawnienia kobiet 	<p>przemiany obyczajowe i początki kultury masowej;</p> <p>3) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej;</p> <p>4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.</p>
6.	Życie w epoce wielkich przemian	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój nauki i epokowe odkrycia • Postęp techniczny i przełomowe wynalazki • Wpływ postępu technicznego na życie codzienne • Zmiany ludnościowe w Europie i na świecie • Pozytywizm w literaturze • Malarstwo, rzeźba i architektura drugiej połowy XIX w. i początków XX w. • Dynamiczny rozwój muzyki i nowego medium – kinematografii • Powstanie kultury masowej • Upowszechnienie sportu i turystyki oraz odrodzenie idei olimpiizmu 	<p>XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne.</p> <p>2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej;</p>
7-8.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
II. Ziemia polskie w drugiej połowie XIX wieku				
9.	Powstanie styczniowe	1	<ul style="list-style-type: none"> • Geneza powstania styczniowego w Królestwie Polskim • Przebieg powstania styczniowego i charakterystyka działań • Reakcje międzynarodowe na powstanie styczniowe 	<p>XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa;</p> <p>2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcją na powstanie (postawa Francji i Prus);</p> <p>3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego, oraz rolę jego przywódców;</p>
10.	Ziemia polskie po powstaniu styczniowym	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny upadku powstania styczniowego • Znaczenie powstania styczniowego • Represje wobec Polaków po upadku powstania styczniowego • Postawy Polaków wobec zaborców w okresie popowstaniowym • Germanizacyjna polityka władz niemieckich • Postawy Polaków wobec germanizacji • Polityka władz austriackich i postawy Polaków wobec niej • Autonomia galicyjska 	<p>XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa;</p> <p>4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach;</p> <p>XXXV. Ziemia polskie pod zaborami w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska;</p> <p>2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach;</p> <p>3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców;</p>
11.	Zmiany gospodarcze i społeczne na	1	<ul style="list-style-type: none"> • Praca organiczna i praca u podstaw • Rolnictwo w trzech zaborach 	<p>XXXV. Ziemia polskie pod zaborami w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:</p> <p>2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach;</p>

	ziemiach polskich		<ul style="list-style-type: none"> Rozwój przemysłu na ziemiach polskich Przemiany demograficzne i społeczne Rozwój miast polskich w drugiej połowie XIX w. Asymilacja Żydów Rozwój ruchu emancypacyjnego 	<p>3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców;</p> <p>4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej;</p>
12.	Nowe nurty polityczne	1	<ul style="list-style-type: none"> Ruch socjalistyczny na ziemiach polskich Kształtowanie się ruchu narodowego Rozwój ruchu ludowego na ziemiach polskich Rewolucja w latach 1905–1907 w Rosji Skutki rewolucji z lat 1905–1907 dla Królestwa Polskiego 	<p>XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:</p> <p>7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego;</p> <p>8) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.</p>
13.	Polska kultura i nauka przełomu XIX i XX w.	1	<ul style="list-style-type: none"> Polski pozytywizm Rola historii w polskiej kulturze Młoda Polska w literaturze, muzyce, sztuce i architekturze Polska nauka w drugiej połowie XIX w. 	<p>XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega znaczenie języka, wiary, edukacji dla podtrzymania świadomości narodowej;</p> <p>XXXVI. Kultura i nauka polska w drugiej połowie XIX i na początku XX w. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia specyfikę polskiego;</p> <p>2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski;</p> <p>3) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania.</p>
14.–15.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
III. I wojna światowa				
16.	Świat w przededniu Wielkiej Wojny	1	<ul style="list-style-type: none"> Układ sił politycznych w polityce światowej na przełomie XIX i XX w. Powstanie sojuszy: trójprzymierza i trójporozumienia Wojna rosyjsko-japońska i jej konsekwencje Sytuacja polityczna na Bałkanach na początku XX w. 	<p>XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny.</p>
17.	Fronty Wielkiej Wojny	1	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny wybuchu I wojny światowej Plan i próba realizacji planu wojny błyskawicznej Wojna pozycyjna w latach 1914–1918 na frontach: zachodnim, wschodnim, bałkańskim i włoskim Nowe rodzaje broni i innowacje w sposobach walki Bitwa pod Verdun – przebieg, skutki i pamięć 	<p>XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny;</p> <p>2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach.</p>

18.	Rewolucje w Rosji	1	<ul style="list-style-type: none"> Sytuacja społeczno-gospodarcza w Rosji podczas przedłużającej się wojny Rewolucja lutowa i obalenie caratu Okres dwuwładzy Rosyjskie stronnictwa polityczne Rewolucja październikowa Wojna domowa i próba interwencji państw ententy Zmiany ustrojowe i prawne w Rosji po rewolucji 	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji, 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.
20.	Klęska państw centralnych	1	<ul style="list-style-type: none"> Walki na morzach w czasie I wojny światowej Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny Sytuacja społeczno-gospodarcza w państwach centralnych i ich ostateczna klęska Ostatnie lata I wojny światowej 1917–1918 Skutki Wielkiej Wojny 	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych Ameryki do wojny i ich rolę w konflikcie; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji; XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe następstwa I wojny światowej; ocenia straty wojenne;
21.	Polacy na frontach Wielkiej Wojny	1	<ul style="list-style-type: none"> Polacy u boku państw centralnych Polityka Piłsudskiego i Legiony polskie Formacje polskie u boku Rosji Wojsko Polskie we Francji 	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny, z uwzględnieniem poboru polskich rekrutów do walczących ze sobą armii; 4) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.
22.	Sprawa polska na arenie międzynarodowej	1	<ul style="list-style-type: none"> Sprawa polska na początku I wojny światowej Państwa centralne wobec sprawy polskiej Pierwsze polskie instytucje w okresie okupacji państw centralnych Ignacy Paderewski i sprawa polska w polityce ententy Konferencja pokojowa w Paryżu w 1919 r. a sprawa polska 	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny, z uwzględnieniem poboru polskich rekrutów do walczących ze sobą armii; 2) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 3) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej; XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski.
23.– 24.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
IV. Świat po I wojnie światowej				
25.	Świat po Wielkiej Wojnie	1	<ul style="list-style-type: none"> Postanowienia traktatu wersalskiego Rozpad Austro-Węgier Traktaty z Turcją i rzeź Ormian Powstanie nowych państw w Europie 	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe następstwa I wojny światowej; ocenia straty wojenne;

			<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie i działalność Ligi Narodów • Mały traktat wersalski • Początki idei zjednoczenia państw Europy • Skutki I wojny światowej • Okres koniunktury światowej gospodarki • Przyczyny i przebieg Wielkiego Kryzysu w latach 1929–1933 • New Deal Roosevelta i przezwyciężenie kryzysu 	<p>2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; wskazuje słabe strony ładu wersalskiego;</p> <p>4) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy; XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:</p> <p>3) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich.</p>
26.	ZSRS – imperium komunistyczne	1	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie ZSRS • Zmiany w gospodarce ZSRS • Rządy Stalina • Międzynarodowa działalność Kominternu • Zbrodnie sowieckie przed II wojną światową • Operacja polska w latach 1937–1938 • Rywalizacja i współpraca ZSRS i Niemiec od lat 20. XX w. do 1941 r. 	<p>XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia genezę powstania państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym;</p> <p>5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej.</p>
27.	Rozwój faszyzmu w Europie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny kryzysu demokracji w Europie w czasach międzywojennych • Narodziny i charakterystyka włoskiego faszyzmu • Powstanie nazizmu w Niemczech • Przejęcie władzy przez Hitlera i budowa państwa nazistowskiego • Organizacja społeczeństwa III Rzeszy • Początki zbrodni hitlerowskich 	<p>XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:</p> <p>2) wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy;</p> <p>3) charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech;</p> <p>4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.;</p> <p>5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy.</p> <p>XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;</p> <p>2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego;</p>
28.	Przemiany społeczne w okresie międzywojennym	1	<ul style="list-style-type: none"> • Emancypacja kobiet w okresie międzywojennym • Laicyzacja i antyklerykalizm w krajach europejskich • Wzrost znaczenia kultury masowej i obszary jej występowania • Rola mass mediów w okresie międzywojennym • Rozwój techniki i upowszechnienie nowych osiągnięć 	<p>XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>5) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Architektura okresu międzywojennego 	
29.	Świat na drodze ku nowej wojnie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg i kierunki podbojów włoskich w Afryce i japońskich na Dalekim Wschodzie • Militaryzacja Niemiec i początki łamania postanowień traktatu wersalskiego • Przebieg i znaczenie wojny domowej w Hiszpanii • Przyłączenie Austrii do III Rzeszy • Traktat monachijski i rozbiory Czechosłowacji 	<p>XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.;</p> <p>5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej.</p> <p>XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;</p> <p>2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego;</p> <p>3) charakteryzuje politykę appeasementu.</p>
30.–31.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
V. II Rzeczpospolita				
32.	Odrodzenie Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich • Przebieg odzyskiwania niepodległości przez Polskę • Proces odbudowy państwa polskiego • Problemy ponownej integracji ziem polskich • Uzyskanie praw wyborczych przez kobiety 	<p>XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej</p>
33.	Kształtowanie się granicy zachodniej i południowej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Dwie koncepcje dotyczące ustalenia granic Polski (inkorporacyjna i federacyjna) • Okoliczności wybuchu, przebieg i skutki powstania wielkopolskiego • Powrót Pomorza do Polski • I, II i III powstanie śląskie oraz plebiscyt • Spór z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński • Plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu 	<p>XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski;</p> <p>3) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów.</p>
34.	Walki o granicę wschodnią	1	<ul style="list-style-type: none"> • Cele polskiej polityki na wschodzie po odzyskaniu niepodległości • Konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią w latach 1918–1919 • Wojna polsko-bolszewicka w latach 1919–1920 (walki polskich wojsk z bolszewickimi o litewskie i białoruskie ziemie Kresów, sojusz Polski z URL w walkach z bolszewikami, ofensywa bolszewicka na ziemiach polskich, utworzenie Litwy Środkowej) • Warunki i znaczenie pokoju w Rydze 	<p>XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:</p> <p>4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej;</p> <p>5) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.</p>

35.	Rządy parlamentarne i sanacyjne	1	<ul style="list-style-type: none"> • Mała konstytucja i konstytucja marcowa z 1921 r. • Scena polityczna II Rzeczypospolitej po wyborach parlamentarnych 1922 r. • Okoliczności wyboru pierwszego prezydenta Gabriela Narutowicza i jego śmierć • Charakterystyka rządów parlamentarnych w II Rzeczypospolitej • Kryzys polityczny połowy lat 20. XX w. w II Rzeczypospolitej • Przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego • Uchwalenie przez parlament noweli sierpniowej w 1926 r. • Charakterystyka rządów sanacyjnych • Konstytucja kwietniowa • Represje wobec opozycji • Sanacja po śmierci Piłsudskiego • Polski autorytaryzm na tle systemów autorytarnych krajów europejskich 	<p>XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej;</p> <p>XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r., 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.); 3) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych;</p>
36.	Spółczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Narodowościowy i wyznaniowy skład społeczeństwa II Rzeczypospolitej • Problemy gospodarcze odbudowywanego państwa • Reformy gospodarcze i walutowe Grabskiego • Przyczyny i znaczenie budowy portu w Gdyni • Inwestycje przemysłowe w latach 30. XX w. (COP) 	<p>XLIII. Społczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając „dziedzictwo” pozaborowe; 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter; 3) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 4) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30.</p>
37.	Kultura i nauka w II Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie i reformowanie polskiej oświaty • Rozwój polskiej nauki • Literatura okresu międzywojennego • Sztuka i architektura w II Rzeczypospolitej • Kino i radio w międzywojennej Polsce • Sport w II Rzeczypospolitej 	<p>XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców;</p>
38.	Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Sytuacja Polski na arenie międzynarodowej w latach 20. XX w. • Polska polityka międzynarodowa w okresie sanacji • Przyłączenie Zaolzia do Rzeczypospolitej • Niemieckie żądania wobec Polski • Sytuacja polityczno-społeczna w Wolnym Mieście Gdańsku • Sojusz Polski z Wielką Brytanią i Francją • Postawa polskiego społeczeństwa w obliczu zagrożenia wojennego 	<p>XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego; 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie paktu Ribbentrop-Mołotow dla losów Polski 	
39.- 40.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
VI. II wojna światowa				
41.	Kampania polska	1	<ul style="list-style-type: none"> • Niemiecka napaść na Polskę i najważniejsze punkty oporu • Proporcje sił (diagram) • Napaść sowiecka na Polskę • Najważniejsze bitwy kampanii wrześniowej • Ewakuacja polskich władz do Rumunii (Warto wiedzieć) • Obrona Warszawy i inne przypadki bohaterstwa Polaków podczas wojny obronnej • Pierwsze zbrodnie hitlerowskie w Polsce • Przyczyny klęski w wojnie obronnej 	<p>XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;</p> <p>2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje niemieckie i sowieckie uzasadnienia agresji na Polskę;;</p> <p>3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, uwzględniając żołnierzy i ludność cywilną oraz zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, z uwzględnieniem własnego regionu;</p> <p>6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej.</p>
42.	Hitler i Stalin dzielą Europę	1	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca ZSRS i III Rzeszy • Aneksje prowadzone przez ZSRS i wojna zimowa z Finlandią • Podbój Danii i Norwegii przez Niemcy • Podbój Beneluksu i Francji przez Niemcy • Bitwa o Anglię • Wojna na Bałkanach 	<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw;</p> <p>2) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne).</p>
43.	Wojna na froncie wschodnim	1	<ul style="list-style-type: none"> • Napaść Niemiec na ZSRS • Stosunek Niemców do podbitej ludności i kolaboracja z III Rzeszą • Przebieg początkowych walk i przyczyny klęsk sowieckich • Powstanie koalicji antyhitlerowskiej • Blokada Leningradu • Bitwa pod Moskwą i sowiecka kontrofensywa • Bitwa o Stalingrad • Wojna w propagandzie sowieckiej – wielka wojna ojczyźniana 	<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw;</p> <p>2) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne).</p>
44.	Polityka Niemiec w okupowanej Europie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowane podejście Niemców do ludności na poszczególnych okupowanych terenach • Postawy ludności i władz krajów okupowanych – opór, bierność, kolaboracja • Ruch oporu i partyzantka w krajach europejskich 	<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p> <p>3) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Sojusznicy III Rzeszy w Europie i na innych kontynentach 	
45.	Holokaust	1	<ul style="list-style-type: none"> • Podstawy antysemityzmu nazistowskiego w Niemczech (Warto wiedzieć) • Getta i separacja ludności żydowskiej, początki prześladowań na okupowanych terenach • Organizacja i przebieg Holokaustu, ludobójstwo Romów i Sinti • Powstanie w getcie warszawskim • Sprawcza rola Niemiec i udział w Holokauście lub opór wobec niego w poszczególnych okupowanych krajach • Obozy koncentracyjne i obozy zagłady – cele i sposoby eksterminacji • Sprawiedliwi wśród Narodów Świata z uwzględnieniem Polaków i inne postawy heroiczne (J. Korczak); • Organizatorzy Holokaustu (Warto wiedzieć – A. Eichmann); • Przykład bohaterskiej postawy osób ratujących Żydów i bestialstwa okupantów (rodzina Ulmów) 	<p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p> <p>7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: [...],</p> <p>b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu</p> <p>XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych przez Niemcy hitlerowskie;</p> <p>2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada);</p> <p>3) opisuje położenie ludności żydowskiej oraz formy oporu, na przykładzie powstania w getcie warszawskim;</p> <p>5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.</p>
46.	Wojna poza Europą	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg walk w Afryce • Znaczenie wojny na morzach i oceanach • Włączenie się Japonii do wojny • Podboje japońskie na Dalekim Wschodzie • Wojna na Pacyfiku, specyfika walk i znaczenie lotniskowców • Bitwa o Midway i utrata inicjatywy przez Japonię 	<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p> <p>2) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne).</p>
47.	Droga do zwycięstwa	1	<ul style="list-style-type: none"> • Karta atlantycka i kształtowanie się koalicji antyhitlerowskiej • Konferencja w Teheranie • Bitwa na Łuku Kurskim – ostateczny przełom na froncie wschodnim • Lądowanie aliantów w Afryce 	<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p> <p>2) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne);</p> <p>4) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Desant aliantów na Sycylię i Włochy • Lądowanie w Normandii i otwarciu II frontu we Francji 	
48.	Koniec II wojny światowej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Zajęcie Europy Środkowej przez Sowieców • Samodzielne wyzwolenie się Jugosławii (Warto wiedzieć) • Zajęcie Niemiec przez aliantów i Sowieców • Konferencje w Jałcie i Poczdamie – okoliczności stworzenia nowego ładu politycznego na świecie • Użycie broni nuklearnej w Japonii – cele i skutki (Warto wiedzieć) • Kapitulacja Japonii 	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) oraz przedstawia ich ustalenia.
49.–50.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		
VII. Polacy podczas II wojny światowej				
51.	Polska pod okupacją	1	<ul style="list-style-type: none"> • Podział ziem polskich przez okupantów w 1939 r. • Sytuacja ludności polskiej pod niemiecką okupacją i postawy ludności II Rzeczypospolitej • Wymordowanie elit (m.in. Intelligenzaktion) i likwidacja obiektów kultury (pomników, zabytków) • Ludobójstwo Polaków na Pomorzu • Obozy koncentracyjne i ludobójstwo Polaków • Wywózka na przymusowe roboty • Polityka demoralizacji, pozbawiania możliwości edukacji i wynaradawiania ludności polskiej • Sytuacja ludności Rzeczypospolitej pod sowiecką okupacją • Wywózki na Syberię i do Kazachstanu, deportacje do ZSRS (infografika) • Zbrodnia katyńska 	<p>XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów;</p> <p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 2) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze ogólnokrajowym (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz-Birkenau), jak i regionalnym (np. Palmiry, Piaśnica, Ponary); 3) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej; 5) charakteryzuje różne postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów, wymienia przykłady heroizmu Polaków; 7) omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: [...]</p> <p style="padding-left: 40px;">c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.</p> <p>XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez</p>

				Niemcy hitlerowskie.
52.	Polskie władze na uchodźstwie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Powołanie rządu na uchodźstwie • Tworzenie Polskich Sił Zbrojnych we Francji • Ewakuacja rządu polskiego do Wielkiej Brytanii • Układ Sikorski–Majski • Tworzenie Armii Polskiej w ZSRS i jej ewakuacja • Zerwanie stosunków polsko-sowieckich po odkryciu zbrodni katyńskiej • Katastrofa gibraltarska i jej znaczenie • Kształtowanie się w Polsce ośrodków politycznych zależnych od Kremla 	<p>XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:</p> <p>5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie;</p> <p>L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:</p> <p>1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie;</p> <p>2) ocenia znaczenie układu Sikorski–Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką;</p> <p>4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej;</p> <p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p> <p>7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie:</p> <p>a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.</p>
53.	Polskie Państwo Podziemne	1	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja struktur Polskiego Państwa Podziemnego (schemat) • Armia Krajowa i inne formacje partyzanckie • Konspiracyjna edukacja; dzieci i młodzież w walce z okupantem • Organizacje konspiracyjne niepodlegające PPP na ziemiach polskich • Rzeź wołyńska • Akcja „Burza” • Stosunek Sowietów do PPP podczas zajmowania ziem polskich • Osiągnięcia PPP i jego znaczenie dla aliantów 	<p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p> <p>4) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej;</p> <p>7) charakteryzuje sytuację i postawy dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką.</p> <p>L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:</p> <p>5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego;</p> <p>6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów;</p> <p>7) wyjaśnia uwarunkowania akcji „Burza”.</p>
54.	Powstanie warszawskie i rok 1945	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny i okoliczności wybuchu powstania warszawskiego • Przebieg walk powstańczych • Zaangażowanie ludności cywilnej, w tym dzieci • Postawy aliantów i Sowietów wobec powstania • Ofiary wśród ludności cywilnej i zniszczenia Warszawy (diagram z infografiki) • Ocena i znaczenie powstania warszawskiego 	<p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p> <p>7) wyjaśnia i omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie:</p> <p>a) Muzeum Powstania Warszawskiego;</p> <p>L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:</p> <p>7) omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”;</p> <p>8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego);</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Wyparcie Niemców z ziem polskich • Kształtowanie się nowych rządów w Polsce zależnych od Sowietów – ogólnie (w nawiązaniu do rozdz. IV) 	
55.	Polacy na frontach II wojny światowej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Udział Polaków w walkach na Zachodzie (np. bitwa o Anglię) • Walki o Narwik (ramka) • Polskie wojska w Afryce i na Bliskim Wschodzie (walki o Tobruk) • Udział Polaków w wyzwaniu Włoch (Monte Cassino, Bolonia) • Działania polskiej floty • Polskie formacje zbrojne u boku ZSRS (szlak bojowy: Lenino, Wał Pomorski, Berlin) • Znaczenie polskich wynalazków i osiągnięć naukowych dla zwycięstwa militarnego nad III Rzeszą (ciekawostka) • Bitwa o Monte Cassino w pamięci Polaków 	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej;
56.- 57.	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2		

Klasa IV

Lekcja	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godz.	Zagadnienia – materiał nauczania	Podstawa programowa
	I. Świat po II wojnie światowej			
1.	Żelazna kurtyna	1	<ul style="list-style-type: none"> • Bilans strat wojennych • Konferencja w Poczdamie • Wzrost wpływów komunistów w powojennej Europie • Plan Marshalla • Żelazna kurtyna i powojenny podział polityczny świata • Powojenne Niemcy i blokada Berlina • Rola USA w Europie i powstanie NATO • Stalinizm w bloku wschodnim • Powstanie w NRD w 1953 r. (ramka) 	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; 4) omawia proces sowytyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec

				komunizmu (Berlin – 1953 r. Węgry – 1956 r., Czechosłowacja – 1968 r.);
2.	Azja w czasach dekolonizacji	1	<ul style="list-style-type: none"> • Walka o niepodległość Indii • Powstanie ChRL • Chiny w okresie rządów Mao Zedonga • Wojna w Korei • Dekolonizacja Indochin i Indonezji 	<p>LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:</p> <p>2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki);</p> <p>5) charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów.</p> <p>LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce;</p>
3.	Bliski Wschód i Afryka po II wojnie światowej	1	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie Izraela, początki konfliktu bliskowschodniego • Kryzys sueski • Konflikt palestyński • Rewolucja islamska w Iranie • Problemy dekolonizacji w Afryce 	<p>LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń</p> <p>1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie;</p> <p>3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego;</p>
4.	Konflikty okresu zimnej wojny	1	<ul style="list-style-type: none"> • Blok wschodni po śmierci Stalina - powstanie Układu Warszawskiego • Powstanie węgierskie 1956 r. • Rewolucja kubańska i kryzys kubański • Wojna w Wietnamie • Zbrodnie Czerwonych Khmerów • Rywalizacja w kosmosie • Praska Wiosna w 1968 r. i interwencja wojsk Układu Warszawskiego • Praska Wiosna – jej przebieg i znaczenie 	<p>LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej;</p> <p>2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki);</p> <p>3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego;</p> <p>4) omawia proces sowyetyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 r. Węgry – 1956 r., Czechosłowacja – 1968 r.);</p> <p>5) charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów.</p> <p>LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń</p> <p>1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w</p>

				Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie;
5.	Przemiany w powojennym świecie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Demokracja w powojennej Europie • Geneza integracji europejskiej (Wspólnota Węgla i Stali) • Powstanie EWG i integracja europejska • Sobór watykański II i reforma Kościoła • Rewolucja obyczajowa lat 60. • Ukształtowanie nowego modelu społeczeństwa na Zachodzie (państwo dobrobytu) • Subkultury młodzieżowe i ruchy kontestatorskie na Zachodzie • Terroryzm skrajnie lewicowy w latach 70. i 80. • Kultura w okresie powojennym 	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 2) charakteryzuje tło kulturowe oraz konsekwencje rewolty studenckiej i rewolucji seksualnej przełomu lat 60. i 70.
6.	Lekcja	2		
7.	powtórzeniowa (+ sprawdzian)			
II. Polska i Polacy po II wojnie światowej				
8.	Początki władzy komunistów w Polsce	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rząd lubelski i Manifest PKWN • Zmiany granic Polski, • Straty wojenne Polski i bilans ofiar • odbudowa kraju • Etapy przejmowania władzy przez komunistów (referendum ludowe, sfałszowane wybory) • Powojenne przesiedlenia ludności • Reforma rolna i nacjonalizacja przemysłu • Kolektywizacja rolnictwa i bitwa o handel 	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej; 2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; 3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu, w tym działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego; 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.
9.	Stalinizm w Polsce	1	<ul style="list-style-type: none"> • Komunistyczne prześladowania działaczy Polskiego Państwa Podziemnego • Antykomunistyczny ruch oporu na ziemiach polskich – żołnierze niezłomni • Zwalczanie legalnej opozycji i opozycji wewnątrzpartyjnej przez stalinistów 	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 1) charakteryzuje proces sowytyzacji na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo-społecznej i kulturowej; 2) charakteryzuje terror stalinowski; 3) opisuje relacje państwo – Kościół w okresie stalinizmu;

			<ul style="list-style-type: none"> • Sowietyzacja władz polskich i armii • Prześladowania Kościoła w stalinowskiej Polsce • Stalinizm w życiu codziennym, kulturze i nauce • Socrealizm w Polsce – sztuka, literatura i architektura 	
10	Odwilż polityczna 1956 roku	1	<ul style="list-style-type: none"> • Koniec stalinizmu w Polsce • Rywalizacja frakcji wewnątrz PZPR • Wydarzenia poznańskiego Czerwca • Październik 1956 r. i rola W. Gomułki • Odwilż i jej zakończenie • Rola Gomułki w destalinizacji 	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 4) wyjaśnia przyczyny, postulaty i następstwa poznańskiego czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.
11	Mała stabilizacja za Gomułki	1	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany społeczne i ukształtowanie małej stabilizacji • Obchody Millennium Państwa Polskiego i Tysiąclecia Chrztu Polski – konfrontacja komunistów i Kościoła • Wystąpienia studenckie 1968 r., represje i rządowa kampania antysemitka • Wystąpienia robotnicze z grudnia 1970 r. i ich brutalne stłumienie • Kultura polska okresu małej stabilizacji 	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; 2) opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 3) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 4) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz papieża Jana Pawła II i jego wpływu na przemiany w Polsce;
12	Polska czasów Gierka	1	<ul style="list-style-type: none"> • Okoliczności dojścia Gierka do władzy • Plan inwestycyjno-modernizacyjny dla Polski w oparciu o zachodnie kredyty (wielkie inwestycje przemysłowe i wzrost konsumpcji) • Wpływ kryzysu światowego na sytuację polskiej gospodarki i początki kryzysu gospodarczego • wystąpienia robotnicze w 1976 r. (Radom) • Wpływ zadłużenia zagranicznego i porozumień międzynarodowych na ograniczenie represji politycznych w Polsce • Narodziny opozycji demokratycznej i 	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; 2) opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 3) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 4) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz papieża Jana Pawła II i jego wpływu na przemiany w Polsce; 5) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980; 6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 r.; 7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.

			<p>niezależnych związków zawodowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wybór Jana Pawła II i jego pierwsza pielgrzymka do Polski 	
13	Narodziny „Solidarności”	1	<ul style="list-style-type: none"> • Represje polityczne wobec działaczy WZZ i wybuch strajku w Stoczni Gdańskiej • Rozprzestrzenienie się strajków i powstanie „Solidarności” • Charakterystyka „Solidarności”, jej program polityczny i społeczny oraz porozumienia sierpniowe • Odsunięcie od władzy Gierka i polityka władz wobec opozycji • Sytuacja międzynarodowa Polski w okresie „Solidarności” • Objęcie władzy przez Jaruzelskiego i droga do konfrontacji 	<p>LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:</p> <p>5) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980;</p> <p>6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 r.;</p> <p>7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarności” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.</p>
14	Stan wojenny	1	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie stanu wojennego w Polsce • Opór społeczny, likwidacja opozycji politycznej i prześladowania działaczy opozycyjnych • Pogłębianie się kryzysu gospodarczego i wzrost niezadowolenia społecznego • Nieudane próby koncesjonowanych reform gospodarczych • Kultura polska na emigracji 	<p>LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego;</p> <p>3) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.</p>
15	Lekcja	2		
16	powtórzeniowa (+ sprawdzian)			
III. Świat na przełomie stuleci				
17	Kryzys bloku komunistycznego	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy Breżniewa i postępująca stagnacja w ZSRS • Polityka państw Zachodu (ofensywa Reagana) • Wojna w Afganistanie • Rządy Gorbaczowa - Głębokość i pierestrojka • Porozumienia rozbrojeniowe ZSRS i USA • Upadek ZSRS i jego skutki 	<p>LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie;</p> <p>LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991;</p>
18	Jesień Narodów	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rok 1989 w Polsce • Przemiany polityczne na Węgrzech 	<p>LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991;</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Rewolucja w Rumunii i koniec reżimu Ceaușescu • Aksamitna rewolucja i przemiany w pozostałych europejskich krajach bloku komunistycznego. • Upadek muru berlińskiego i zjednoczenie Niemiec • „Aksamitny rozwód” – podział Czechosłowacji na Czechy i Słowację • 	2) charakteryzuje procesy integracyjne oraz dezintegracyjne w Europie.
19	Wojna i pokój na przełomie wieków	1	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpad ZSRS – etapy burzliwe (Litwa, pucz Janajewa) i pokojowe (rozwiązanie ZSRS) • Sytuacja po rozpadzie ZSRS w dawnych republikach sowieckich (Białoruś, Ukraina, republiki azjatyckie) • Konflikty w dawnym ZSRS • Rozpad Jugosławii i wojna na Bałkanach 	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991; 2) charakteryzuje procesy integracyjne oraz dezintegracyjne w Europie.
20	Globalizacja i integracja europejska	1	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie Unii Europejskiej • Instytucje Unii Europejskiej • Powstanie strefy Schengen • Wprowadzenie euro • Rozszerzanie UE o kraje Europy Środkowej, w tym Polskę • Różne koncepcje Unii Europejskiej • Rola UE w świecie 	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991; 2) charakteryzuje procesy integracyjne oraz dezintegracyjne w Europie.
21	Lekcja	2		
22	powtórzeniowa (+ sprawdzian)			
IV. III Rzeczpospolita				
23	Okrągły Stół i wybory czerwcowe	1	<ul style="list-style-type: none"> • Obrady Okrągłego Stołu – zasady i okoliczności porozumienia • Wybory kontraktowe – ich zasady i wynik • <i>Wasz prezydent – nasz premier</i> – prezydentura W. Jaruzelskiego • Podział obozu solidarnościowego i spór wokół porozumienia z władzami komunistycznymi • Rozwiązanie PZPR • Likwidacja PRL – ustanowienie III Rzeczypospolitej 	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia okrągłego stołu, opisuje i ocenia jego skutki; LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 2) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;

			<ul style="list-style-type: none"> • Rozpad obozu postsolidarnościowego, przemiana formacji postkomunistycznych 	
24	Transformacja polityczna i gospodarcza	1	<ul style="list-style-type: none"> • Wycofanie wojsk sowieckich z Polski i wycofanie się z Układu Warszawskiego • Przemiany w Polsce na tle innych krajów bloku wschodniego • Plan Balcerowicza i wprowadzenie gospodarki wolnorynkowej • Koszty społeczne i ofiary transformacji ustrojowej w Polsce • Uchwalenie Konstytucji RP w 1997 r., reforma samorządowa • Prywatyzacja i reprivatyzacja • Problem lustracji i jej znaczenie 	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 2) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;
25	Polska w NATO i UE	1	<ul style="list-style-type: none"> • Starania Polski o przystąpienie do NATO • Akces Polski do NATO i jej znaczenie w strukturach paktu • Etapy stowarzyszenia z UE i ostateczne przyjęcie do wspólnoty • Zmiany społeczne i kulturowe po wejściu Polski do UE 	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI w. Uczeń: 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej; 4) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w XXI w.
26	Lekcja	2		
27	powtórzeniowa (+ sprawdzian)			

VI. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

W pracy szkolnej wykorzystywane są różnorodne techniki nauczania. Najważniejsza jest ich skuteczność oraz dostosowanie do określonego środowiska uczniowskiego. Aby zainteresować młodzież wykładanym przedmiotem i pomóc jej w zrozumieniu omawianej tematyki, warto zastosować podczas zajęć metody dydaktyczne. Ich wybór zależy od treści kształcenia, celów lekcji oraz zainteresowań samego nauczyciela. Obok nadal popularnych metod klasycznych (wykład, rozmowa nauczająca) pedagodzy coraz chętniej posługują się metodami aktywizującymi, takimi jak burza mózgów, debata „za” i „przeciw”, metaplan.

Wykład

Metoda ta polega na słownym przekazaniu przez nauczyciela nowych wiadomości. Wykład rozwija sprawności umysłowe ucznia, uczy go sporządzania notatki oraz selekcji informacji. Metodę tę wykorzystuje się w celu przedstawienia uczniom ważnych treści, wyjaśnienia pojęć lub podsumowania zagadnień. Prezentowany materiał opatruje się własnym komentarzem. Przed przystąpieniem do wykładu należy

wyjaśnić uczniom cel zajęć oraz podać plan wypowiedzi. Wiadomości, które uczniowie powinni zanotować, warto podkreślić i powtórzyć. Trzeba pamiętać, że w trakcie wykładu poziom skupienia słuchaczy zmienia się – największy jest w pierwszych minutach, następnie spada, aby podnieść się pod koniec zajęć. Dlatego dobrze zacząć wypowiedź od anegdoty lub postawienia kontrowersyjnej tezy. W trakcie wykładu można stosować różne środki dydaktyczne, np. mapy, reprodukcje, materiały dźwiękowe, filmy. Kończąc wykład, należy dokonać skrótowego przypomnienia najważniejszych informacji, ponieważ podsumowanie, podobnie jak wstęp, najłatwiej zapada uczniom w pamięć. Wykład powinien zmieścić się w zaplanowanym czasie. Istnieje wiele rodzajów wykładów, np.:

- ▶ wykład organizacyjny – zwany inaczej wprowadzającym, stosuje się go na początku roku szkolnego,
- ▶ wykład informacyjny – polega na przekazaniu uczniom materiału, którego nie ma w podręczniku, lub też rozszerzeniu treści podręcznika,
- ▶ wykład analityczny – ma na celu przeprowadzenie analizy faktu lub procesu historycznego,
- ▶ wykład syntetyczny – służy podsumowaniu materiału, utrwaleniu i systematyzacji wiadomości.

Rozmowa nauczająca

Rozmowa nauczająca zalicza się do tzw. metod tradycyjnych. Jej istota to dialog nauczyciela z klasą. Warunkiem skutecznego zastosowania tej metody jest posiadanie przez uczniów określonych wiadomości na dany temat. Prowadzący poprzez umiejętne zadawanie pytań uzyskuje od klasy pożądane odpowiedzi. Taka rozmowa uczy porządkowania i oceniania własnej wiedzy oraz wyciągania wniosków. Uczeń zdobywa także umiejętność swobodnego i poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowuje się do wystąpień publicznych. Podczas rozmowy nauczającej wykorzystuje się różnego rodzaju pytania, np.:

- ▶ przygotowawcze,
- ▶ przypominające i porządkujące informacje, które uczniowie już zdobyli,
- ▶ naprowadzające – nakierowujące uczniów ku prawidłowym odpowiedziom,
- ▶ podsumowujące – ukazujące uczniom rezultaty ich pracy, które pozwolą na formułowanie sądów i wniosków,
- ▶ kontrolne – sprawdzające stopień przyswojenia przez uczniów wiadomości i umiejętności.

Ważne jest również, aby pytania zostały sformułowane jasno, zrozumiale oraz jednoznacznie. Nauczyciel, pracując tą metodą, udziela głosu każdemu zgłaszającemu się uczniowi. Powinien zwracać uwagę nie tylko na poziom merytoryczny wypowiedzi, ale także na poprawność językową.

Burza mózgów

To metoda pracy w grupie pozwalająca zebrać wiele pomysłów w celu rozwiązania określonego zadania. Uaktywnia indywidualne możliwości twórcze uczniów i ze względu na spontaniczny charakter włącza do aktywnej pracy tych, którzy w innym przypadku pozostaliby bierni. Metoda ta zwiększa kreatywność młodzieży, uczy poprawnego formułowania wypowiedzi oraz słuchania innych. Na wyznaczonych zajęciach nauczyciel przedstawia zagadnienie oraz zasady pracy na lekcji. Uczniowie zgłaszają pomysły rozwiązania podanego problemu. Nie należy ich krytykować ani oceniać. Wszystkie propozycje są zapisywane w widocznym miejscu. Po zakończeniu sesji omawia się poszczególne hipotezy. Można również przeprowadzić głosowane i wybrać kilka propozycji, a następnie przydzielić grupy uczniów do opracowania danej kwestii.

Debata „za” i „przeciw”

Zadaniem uczniów biorących udział w debacie „za” i „przeciw” jest sformułowanie argumentów, które przekonałyby rozmówców mających inne zdanie do zmiany swoich poglądów. Za pośrednictwem tej metody młodzież uczy się prezentacji swojego stanowiska. Debata przygotowuje do rozwiązywania problemów w sposób twórczy i rozwija proces myślenia. Zmusza np. do poszukiwania argumentów za tezą, z którą uczeń się nie zgadza. W ten sposób ma on okazję spojrzeć na podaną kwestię z dwóch różnych punktów widzenia. Pracę tą metodą należy zacząć od dokładnego określenia przedmiotu dyskusji. Następnie dzieli się klasę na dwie grupy i ustala czas trwania ćwiczenia. Wnioski wpływające z debaty warto zapisywać na planszach lub tablicy. Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do aktywności i umożliwić wypowiedzenie się wszystkim osobom. Po zakończeniu debaty należy ją podsumować i ocenić wartość zastosowanych przez młodzież argumentów.

Metaplan

Istotą tej metody jest sposób prowadzenia dyskusji, który pozwala na rozwiązywanie trudnych problemów. Uczniowie analizują podane zagadnienie według określonego porządku. Metaplan uczy wyrażania i uzasadniania swojego zdania oraz akceptowania opinii i poglądów innych. Pracując tą metodą, uczniowie w pierwszej kolejności odpowiadają na pytania: „Jak było?” i „Jak być powinno?”. W ten sposób prezentują wydarzenie historyczne, dokonują jego oceny oraz starają się stworzyć opis właściwej, ich zdaniem, sytuacji. Następnie zastanawiają się nad przyczynami zaistnienia określonego zdarzenia i ustalają odpowiedź na pytanie: „Dlaczego nie było tak, jak być powinno?”. W dalszej części zadania uczestnicy zajęć formułują wnioski prowadzące do rozstrzygnięcia omawianej kwestii. Wszystkie rozważania zapisywane są na odpowiednio przygotowanym schemacie. Na zakończenie ćwiczenia nauczyciel ocenia aktywność uczniów i merytoryczne przygotowanie do dyskusji.

Praca ze źródłem historycznym

Metoda ta umożliwia zaprezentowanie uczniowi warsztatu pracy historyka, a także sposobów zdobywania informacji o przeszłości. Uczy czytania tekstu ze zrozumieniem, rozbudza zainteresowania historyczne, motywuje do wysiłku intelektualnego. Uczeń uświadamia sobie, że do pełnego zrozumienia tekstu potrzebna jest szersza wiedza. Ta sytuacja prowadzi do zwiększenia samodzielności młodego człowieka poprzez motywowanie go do zdobywania wiadomości z wykorzystaniem różnych środków dydaktycznych. Nauczyciel, pracując tą metodą, powinien starannie zaplanować lekcję. Na początku uczeń czyta tekst lub dokładnie przygląda się ilustracji. Warto zacząć od określenia rodzaju źródła historycznego. Następnie analizuje się jego wiarygodność. Prowadzący zadaje pytania o autora i ewentualnego adresata dokumentu, o cel i okoliczności jego powstania, o możliwości nieskrępowanej wypowiedzi twórcy. Należy także zwrócić uwagę na to, kiedy źródło powstało. W dalszej kolejności przeprowadza się szczegółową analizę informacji zawartych w opracowywanych materiałach. Jeżeli w tekście widnieją nieznanne pojęcia, zadaniem uczniów jest wyjaśnienie ich znaczenia. Uczeń powinien umieć nie tylko wskazywać fakty, lecz także odróżnić je od opinii i ocen. Należy również zwrócić uwagę na umiejętność selekcji wydarzeń, ich

hierarchizacji, porównania z innymi źródłami i interpretacji.

Dyskusja punktowana

Dyskusja punktowana pozwala na sprawdzenie wiedzy uczniów w czasie zorganizowanej wymiany poglądów na określony temat. Uczniowie w trakcie dyskusji kształtują umiejętność po- prawnego posługiwania się językiem polskim, przygotowują się do wypowiedzi publicznych oraz prezentacji własnych poglądów. Uczą się również twórczego rozwiązywania problemów, uwzględniania zdania innych i wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce. Do pracy tą metodą należy utworzyć dwie kilkusobowe grupy. Nauczyciel określa temat i czas trwania dyskusji, omawia zasady oraz system oceniania uczniów. Punkty przydzielane są za podanie odpowiednich argumentów lub za trafne merytorycznie komentarze do wypowiedzi przeciwników. Odejmuje się je natomiast za niewłaściwe odpowiedzi oraz nieadekwatne do zaistniałej sytuacji zachowanie uczniów. Nauczyciel w trakcie dyskusji zajmuje bierne stanowisko – obserwuje zachowania i słucha wypowiedzi uczniów. Po zakończeniu zadania podsumowuje zajęcia oraz ocenia udział poszczególnych uczestników dyskusji.

Portfolio

Polega na gromadzeniu (np. w teczkach) materiałów dokumentujących pracę uczniów nad określonym tematem. Metoda zachęca do planowania i organizowania nauki, pomaga w podejmowaniu indywidualnych decyzji i twórczym rozwiązywaniu problemów. Sprzyja pogłębieniu zainteresowań oraz zachęca do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania wiadomości z różnych źródeł. Warto pamiętać, aby wybrany do opracowania temat pozwalał na łączenie wiedzy i umiejętności zdobywanych w ramach nauczania innych przedmiotów szkolnych. Nauczyciel określa rodzaj materiałów, które posłużą do realizacji zadania oraz czas potrzebny na ich zgromadzenie i posegregowanie. Należy także precyzyjnie ustalić zasady oceniania. Stworzone przez uczniów portfolio można wykorzystać na jednej lub kilku lekcjach, mogą również posłużyć do zorganizowania klasowej (lub szkolnej) wystawy. Oceniając pracę, nauczyciel powinien zwrócić uwagę nie tylko na jej poziom merytoryczny, lecz także na zaangażowanie ucznia, wybór źródeł informacji oraz estetykę wykonania.

Wycieczka

Jest to metoda nauczania pozwalająca uczniom na zapoznanie się z zabytkami, muzeami, miejscami związanymi z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Dzięki niej młodzież pogłębia swoje zainteresowania i rozbudza potrzebę zdobywania wiedzy. Zastosowanie tej metody wymaga precyzyjnego zaplanowania działań. Należy wyraźnie określić cel wycieczki oraz opracować jej plan. Warto również przydzielić uczniom związane z wyprawą zadania. Mogą przygotować np. krótkie referaty na temat historii poznawanego regionu, głównych stylów architektonicznych, biografii osób związanych z miejscem wycieczki. Uczniowie mogą zaprezentować zdobyte informacje przed wyprawą, podczas dojazdu do celu lub w trakcie zwiedzania. Trzeba zwrócić uwagę, aby program wycieczki nie był przeładowany materiałem informacyjnym lub nie powodował nad- miernego wysiłku fizycznego. Po powrocie z wyjazdu należy uporządkować zdobyte wiadomości i przeprowadzić utrwalające je zajęcia. Notatki, fotografie, rysunki stworzone podczas realizacji zadania można wykorzystać w trakcie składania gazetki klasowej lub umieścić na stronie internetowej szkoły. Warto również ocenić zaangażowanie poszczególnych osób w wykonywanie ćwiczeń.

Lista przykładowych pytań, które można wykorzystać podczas zwiedzania konkretnego obiektu:

- ▶ Jaką nazwę nosi dany zabytek?
- ▶ Kiedy powstał ten obiekt? Kto był jego twórcą?
- ▶ Jakie były okoliczności powstania budowli? Jakie wydarzenia i postacie historyczne są związane z tym zabytkiem?
- ▶ Jaki styl architektoniczny reprezentuje poznany obiekt?
- ▶ Jak wygląda jego wnętrze?

- ▶ Czym charakteryzuje się otoczenie i zewnętrzna strona budowli?
- ▶ W jakim stanie obecnie jest poznany zabytek?

VI. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

Ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania. Musi być systematyczne i dokładne. Wewnątrzszkolne ocenianie polega na rozpoznaniu przez nauczyciela poziomu oraz postępów w opanowywaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych. Pozwala to na wystawienie uczniowi oceny oraz przekazanie mu informacji o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych. Podczas oceniania nie należy podkreślać wyłącznie braków w wiedzy lub umiejętnościach ucznia. Ocena powinna mieć działanie konstruktywne – warto udzielić uczniowi dodatkowych wyjaśnień, dać czas na nadrobienie zaległości, a następnie dokonać ponownej kontroli. Ponadto ocenianie dostarcza nauczycielowi informacji na temat efektywności stosowanych przez niego metod i środków nauczania oraz form pracy. Pozwala to na ich ewentualną weryfikację w zależności od poziomu ucznia lub całego zespołu klasowego.

Ocenianie na lekcjach historii powinno uwzględniać wewnątrzszkolny system oceniania. Przy wystawianiu oceny nauczyciel zwraca uwagę na szereg elementów, takich jak: wiedza faktograficzna ujęta w programie nauczania (tj. suma posiadanych przez ucznia wiadomości i gotowość do ich odtworzenia z pamięci),

- ▶ umiejętności intelektualne,
- ▶ współpraca w zespole,
- ▶ organizowane procesu uczenia się,
- ▶ stosowanie zdobytych na lekcjach innych przedmiotów wiadomości i umiejętności,
- ▶ aktywność ucznia na zajęciach, w pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej.

Na każdym poziomie edukacyjnym przed rozpoczęciem nauki należy wspólnie z uczniami omówić, jakie są oczekiwane efekty pracy oraz przedstawić kryteria oceniania. W praktyce stosuje się dwa sposoby oceniania wewnątrzszkolnego:

- ▶ bieżące – realizowane na kolejnych lekcjach. Ocenianie to motywuje do systematycznej pracy, sprzyja utrwalaniu wiadomości i umiejętności, pozwala obserwować postępy w rozwoju ucznia. Systematyczna kontrola zapobiega powstawaniu luk w wiadomościach oraz deformacjom w umiejętnościach, np. w rozumieniu procesu historycznego;
- ▶ okresowe – semestralne i roczne.

Poniżej zaproponowano zakresy wymagań dla poszczególnych ocen szkolnych.

Ocena celująca (6)	Uczeń posiada rozległą wiedzę historyczną, świadczącą o uzdolnieniach humanistycznych, doskonale interpretuje źródła historyczne, z wykorzystaniem kontekstu epoki buduje złożoną i problemową narrację historyczną, jest bardzo aktywny na lekcji i wykonuje dodatkowe zadania, uczestniczy oraz osiąga sukcesy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.
Ocena bardzo dobra (5)	Uczeń opanował wiadomości i umiejętności objęte podstawą programową, wykazuje zainteresowanie przedmiotem, wykorzystuje różne źródła wiedzy, interpretuje trudne źródła historyczne, buduje dojrzałą narrację historyczną opartą na gruntownej wiedzy i łączeniu wydarzeń w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, jest aktywny na lekcji oraz uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.

Ocena dobra (4)	Uczeń ma niewielkie braki w zakresie wiedzy; umiejscawia w czasie i przestrzeni wydarzenia i procesy historyczne, poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych w podstawie programowej, jest aktywny podczas zajęć lekcyjnych.
Ocena dostateczna (3)	Uczeń wykazuje przeciętne opanowanie materiału przewidzianego programem, wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna, słabo łączy wydarzenia w ciągi przyczynowo-skutkowe, przy pomocy nauczyciela poprawnie wykonuje zadania, samodzielnie interpretuje łatwe źródła, buduje krótką narrację historyczną.
Ocena dopuszczająca (2)	Uczeń wykazuje spore luki w wiadomościach objętych programem, ale jest w stanie je uzupełnić, przy pomocy nauczyciela wykonuje zadania związane z umiejętnościami określonymi w podstawie programowej, jest mało aktywny na lekcji.
Ocena niedostateczna (1)	Luki w wiadomościach posiadanych przez ucznia są trudne do uzupełnienia, uczeń notorycznie nie przygotowuje się do lekcji, nie rozumie i nie potrafi wykonać prostych zadań nawet przy pomocy nauczyciela; odznacza się brakiem systematyczności i chęci do nauki oraz biernością na lekcji.

Istnieje wiele metod pozyskiwania informacji o poziomie osiągnięć edukacyjnych ucznia. Stosowanie różnorodnych form kontroli pozwala na większe zobiektywizowanie oceny.

Wypowiedź ustna

Metoda przydatna zarówno na początku zajęć, kiedy w ramach nawiązania do tematu nauczyciel sprawdza poziom opanowania dotychczasowej wiedzy, jak również na końcu lekcji – gdy kontroluje, w jakim stopniu uczniowie przyswoili nowy materiał. Pytać można ochotników, co sprzyja docenieniu aktywności poszczególnych członków zespołu klasowego lub wybrane osoby, aby zmotywować do systematycznej pracy każdego ucznia. Z wypowiedzi ustnych korzysta się szczególnie często w trakcie realizacji ćwiczeń za pomocą metod aktywizujących (np. dyskusja panelowa). Dzięki tej formie monitoruje się poziom wiedzy faktograficznej, rozumowanie przyczynowo-skutkowe, sposób wypowiedzi, umiejętność porównywania i analizowania oraz współpracy w grupie itp.

Test dydaktyczny

Test jest popularną metodą sprawdzania wiedzy. Może być zastosowany do wstępnej diagnozy osiągnięć ucznia, bieżącego kontrolowania przebiegu nauki lub pomiarów okresowych (semestralnych albo rocznych). Opracowanie testu wymaga dokładnej analizy treści kształcenia z uwzględnieniem wszystkich celów i poziomów wymagań. Nie może on ograniczać się tylko do oceny stopnia opanowania materiału faktograficznego. Dobrze zredagowany pozwala także na sprawdzenie umiejętności ucznia. Co ważne, egzamin maturalny w znacznej mierze oparty jest właśnie na zdolności rozwiązywania testu. Podkreślić jednak należy, że za pomocą testów nie można skontrolować wszystkich celów dydaktycznych. Ta forma oceniania nie może być zatem jedyną metodą weryfikacji wiadomości ucznia.

Rodzaje zadań testowych:

- ▶ pytania otwarte, w których uczeń sam formułuje odpowiedź, np.: krótka odpowiedź, pytania z luką;
- ▶ pytania zamknięte, w których odpowiedzi są już podane i uczeń ma za zadanie wskazanie prawidłowej, np.: wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią prawidłową, wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią fałszywą, wielokrotnego wyboru ze zmienną liczbą prawidłowych odpowiedzi, prawda / fałsz, dobieranie, klasyfikowanie, porządkowanie.

Sprawdzian

Służy sprawdzeniu poziomu opanowania osiągnięć edukacyjnych ucznia poprzez pracę opisową. Tak jak test, powinien kontrolować wiedzę oraz umiejętności, a oprócz pytań o znajomość faktografii zawierać np. zadania opisowe lub fragmenty tekstów do interpretacji.

Praca pisemna

Praca pisemna sprawdzająca wiedzę i umiejętności uczniów na lekcjach historii może występować w różnej postaci, np.: referatu, rozprawki, sprawozdania. Preferuje się te formy, które wymagają selekcji materiału, porównywania, dostrzegania różnic i podobieństw oraz związków przyczynowo-skutkowych. Temat pracy powinien być sprecyzowany i dawać uczniowi możliwość przedstawienia własnej oceny oraz wniosków. Nauczyciel, czytając pracę, zwraca uwagę na zgodność treści z tematem, odpowiednią formę literacką, poprawność językową, stopień opanowania faktografii przez ucznia oraz jego umiejętności historyczne. Uczeń poprzez ocenę otrzymuje informacje, jakich elementów nie uwzględnił w swoim tekście, co było nieistotne, a także które części zostały uznane przez nauczyciela za poprawne i dobrze opracowane. Ze względu na egzamin maturalny zaleca się, aby uczniowie pisali prace w formie rozprawki.

Prezentacja

Uczniowie, omawiając wskazane zagadnienie, są oceniani według wcześniej podanych przez nauczyciela kryteriów. Są nimi: poziom merytoryczny, zakres wykorzystywanych materiałów, umiejętność prezentacji, wizualizacja, zainteresowanie uczestników, wykorzystanie czasu. Dzięki tej formie można ocenić pracę całej grupy lub pojedynczych osób. Jednocześnie nauczyciel może dostrzec indywidualne zainteresowania lub umiejętności uczniów, np. muzyczne, aktorskie.

Portfolio

Zgromadzone przez uczniów materiały pozwalają nauczycielowi na uzyskanie informacji o poziomie wiedzy oraz umiejętności poszukiwania i selekcji wiadomości poszczególnych osób. Jeżeli proces zbierania materiałów jest bieżąco kontrolowany, można sprawdzić np. systematyczność pracy, dostrzec doskonalenie umiejętności myślenia historycznego. Portfolio obrazuje indywidualny wysiłek ucznia w procesie uczenia się.

VII. Bibliografia

Dydaktyka historii

Aktywizacja uczniów w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.

M. Bieniek, *Dydaktyka historii*. Wybrane zagadnienia, Olsztyn 2007.

E. Biłos, *Regionalizm kreatywny w nowoczesnej szkole*, Częstochowa 1998.

M. Bloch, *Pochwała historii, czyli o zawodzie historyka*, Warszawa 1960.

T. Buksiński, *Interpretacja źródeł historycznych*, Warszawa 1992.

- M. Dąbrowa, B. Meisner, *Lekcje historii na ulicach Krakowa*, Kraków 1988.
- K. Denek, *Wycieczki we współczesnej szkole*, Poznań 1997.
- Dydaktyka historii jako dyscyplina akademicka wobec wyzwań współczesności*, red. L. Kudło, C. Nowarski, Kraków 2008.
- M. Dymkowski, *Między psychologią a historią*, Warszawa 2000.
- A. Dziedzic, W. E. Kozłowska, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1999.
- Edukacja historyczna i obywatelska w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*, red. G. Pańko, Toruń 2003.
- Edukacja regionalna. Przewodnik dla nauczyciela*, praca zbiorowa, Warszawa 2001.
- Edukacja w procesie integracji europejskiej*, red. H. Konopko, Białystok 2003.
- M. Kujawska, *Problemy współczesnej edukacji historycznej*, Poznań 2001.
- W. Kula, *Wokół historii*, Warszawa 1988.
- T. Łepkowski, *Przeszłość miniona i teraźniejszość*, Warszawa 1980.
- T. Maresz, *Wpływ tekstów źródłowych na rozwój myślenia historycznego uczniów, teoria a praktyka*, Bydgoszcz 2004.
- J. Maternicki, C. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993.
- J. Maternicki, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy dydaktyki historii*, Warszawa 1990.
- J. Mizgalski, *Mapa historyczna w dydaktyce*, Częstochowa 2002.
- P. Mulkowski, *Lekcje historii z tekstem źródłowym*, Toruń 2000.
- Multimedia w edukacji historycznej*, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2007.
- Muzeum w nauczaniu historii*, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.
- B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.
- K. Pomian, *Przeszłość jako przedmiot wiedzy*, Warszawa 1992.
- S. Roszak, E. Chorąży, D. Konieczka-Słiwińska, *Edukacja historyczna w szkole: teoria i praktyka*, Warszawa 2008.
- T. Słowikowski, *Metodyka nauczania historii*, Warszawa 1975.
- K. Szelańska, *Od kujona do badacza, czyli jak uczyć się historii*, Warszawa 1997.
- J. Tazbirowa, *Źródła historyczne w nauczaniu szkolnym*, Warszawa 1971.
- J. Topolski, *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1982.
- P. Unger, *Muzea w nauczaniu historii*, Warszawa 1988.
- Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów*, red. J. Maternicki, Warszawa 2004.
- A. Zielecki, *Mapa w nauczaniu historii*, Warszawa 1984.
- A. Zielecki, *Środki dydaktyczne w nauczaniu-uczeniu się historii*, Rzeszów 1978.
- A. Zielecki, *Wprowadzenie do dydaktyki historii*, Kraków 2014.
- Źródła w edukacji historycznej*, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2006.

Starożytny Wschód

- D. Arnaud, *Starożytny Bliski Wschód*, Warszawa 1982.
- M. Bielecki, *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1966.
- C.W. Ceram, *Bogowie, groby i uczeni*, Warszawa 2011.
- J.E.S. Edwards, *Piramidy Egiptu*, Warszawa 1995.
- J. Kieniewicz, *Historia Indii*, Wrocław 1980.
- K.A. Kitchen, *Ramzes Wielki i jego czasy*, Warszawa 2002.
- M.J. Künstler, *Mitologia chińska*, Warszawa 1981.
- A. Lemaire, *Dzieje biblijnego Izraela*, Poznań 1998.
- J. Meuszyński, *Odkrywanie Mezopotamii*, Warszawa 1977.
- K. Michałowski, *Nie tylko piramidy*, Warszawa 1974.

K. Myśliwiec, *Święte znaki Egiptu*, Warszawa 1992.
S. Moscati, *Świat Fenicjan*, Warszawa 1971.
A. T. Olmstead, *Dzieje imperium perskiego*, Warszawa 1973.
G. Rachet, *Słownik cywilizacji egipskiej*, Katowice 1994.
A. Robinson, *Szyfr Egiptu. Jean-François Champollion i hieroglify*, Warszawa 2016.
W. Rodziński, *Historia Chin*, Wrocław 1974.
G. Roux, *Mezopotamia*, tłum. B. Kowalska, J. Kozłowska, Warszawa 1998.
H.W.S. Saggs, *Wielkość i upadek Babilonu*, Warszawa 1973.
A. Siliotti, *Egipt: świątynie, ludzie, bogowie*, Warszawa 1994.
H. Shanks, *Starożytny Izrael*, Warszawa 1994.
M. Stępień, *Kodeks Hammurabiego*, Warszawa 1996.
I. Tatlersall, *Dzieje człowieka od jego początków do IV tysiąclecia p.n.e.*, Warszawa 2010

Starożytna Grecja

M.I. Bernhard, *Sztuka grecka*, Warszawa 1981.
I. Biezuńska-Małowist, *Niewolnictwo*, Warszawa 1987.
P. Cartledge, *Spartanie – świat wojowników*, Warszawa 2005.
P. Connolly, H. Dodget, *Antyczne miasta*, Warszawa 1998.
E. Dąbrowa, *Gaugamela 331 p.n.e.*, Warszawa 1988.
M. Finley, *Polityka w świecie starożytnym*, Kraków 2000.
R. Flaceliere, *Życie codzienne w Grecji za czasów Peryklesa*, Warszawa 1985.
P. Green, *Aleksander Wielki*, Warszawa 2010.
P. Grimal, *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, Wrocław 1990.
N.G.L. Hammond, *Dzieje Grecji*, Warszawa 1994.
N. G. L. Hammond, *Starożytna Macedonia*, Warszawa 1999.
M.H. Hansen, *Demokracja ateńska w czasach Demostenesa*, Warszawa 1999.
M.H. Hansen, *Polis. Wprowadzenie do dziejów greckiego miasta-państwa*, Warszawa 2011.
B. J. Kemp, *Starożytny Egipt. Anatomia cywilizacji*, Warszawa 2009.
A. Krawczuk, *Perykles i Aspazja*, Wrocław 1967.
A. Krawczuk, *Sprawa Alkibiadesa*, Warszawa 1996.
R. Kulesza, *Aleksander Wielki*, Warszawa 2009.
R. Kulesza, *Antyczna Hellada. Szkice z dziejów starożytnych Greków*, Warszawa 2013.
R. Kulesza, *Ateny Peryklesa*, Warszawa 1991.
R. Kulesza, *Maraton*, Warszawa 2005.
R. Kulesza, *Sparta w V–IV w. p.n.e.*, Warszawa 2003.
R. Kulesza, *Wojna peloponeska*, Warszawa 2006.
G. Lach, *Salamina-Plateje 480–479 p.n.e.*, Warszawa 2010.
G. Lach, *Wyprawa sycylijska 415–413 p.n.e.*, Warszawa 2007.
W. Lengauer, *Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego*, Warszawa 1999.
W. Lengauer, *Religijność starożytnych Greków*, Warszawa 1994.
J. V. Luce, *Homer i epoka heroiczna*, Warszawa 1987.
T. Łoposzko, *Tajemnice starożytnej żeglugi*, Gdańsk 1977.
T. Łoposzko, *Starożytne bitwy morskie*, Gdańsk 1992.
E. Makowiecka, *Sztuka Grecji*, Warszawa 2006.
W. Markowska, *Mity Greków i Rzymian*, Warszawa 1984.
M.J. Olbrycht, *Aleksander i świat irański*, Rzeszów 2004.
J. Parandowski, *Mitologia*, Warszawa 1990.

- N. Sekunda, *Bitwa pod Maratonem 490 p.n.e.*, Poznań 2009.
 S. Sprawski, M. Pawlak, *Cywilizacje starożytne*, Kraków 2005.
 S. Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
 A. Świderkówna, *Hellada królów*, Warszawa 1996.
 F. W. Walbank, *Świat hellenistyczny*, Warszawa 2003.
 J. Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.

Starożytny Rzym

- G. Alföldy, *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Poznań 1992.
 I. Biezuńska-Małowist, *Kobiety antyku*, Warszawa 1993.
 P. Brown, *Świat późnego antyku*, Warszawa 1991.
 A. Cameron, *Późne cesarstwo rzymskie*, Warszawa 2002.
 J. Ciechanowicz, *Rzym, ludzie i budowle*, Warszawa 1987.
 P. Connolly, *Historia armii rzymskiej*, Warszawa 1992,
 D. Gazda, *Wojny domowe w Imperium Rzymskim*, Warszawa 2011.
 M. Grant, *Gladiatorzy*, Wrocław 1980.
 P. Heather, *Upadek Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań 2006.
 M. Jaczynowska, *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995.
 M. Jaczynowska, *Religie świata rzymskiego*, Warszawa 1990.
 M. Jaczynowska, M. Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2008.
 K. Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków*, Warszawa 2003.
 A. Krawczuk, *Cesarz August*, Wrocław 1973.
 A. Krawczuk, *Poczet cesarzy rzymskich*, Warszawa 1999.
 T. Łoposzko, *Historia społeczna republikańskiego Rzymu*, Warszawa 1987.
 A. Łukaszewicz, *Kleopatra. Ostatnia królowa starożytnego Egiptu*, Warszawa 2005.
 A. Niemirowski, *Etruskowie*, Łódź 1990.
 P. Rochala, *Powstanie Spartakusa 73–71 r. p.n.e.*, Warszawa 2009.
 M. Simon, *Cywilizacja wczesnego chrześcijaństwa*, t. 1–2, Warszawa 1992.
 D. Słapek, *Gladiatorzy i polityka*, Wrocław 1995.
 P. Southern, *Oktawian August*, tłum. D. Kozińska, Warszawa 2003.
 S. Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
 S. Stabryła, *Starożytny Rzym*, Warszawa 1992.
 J. Strzelczyk, *Goci. Rzeczywistość i legenda*, Warszawa 1984.
 J. Vogt, *Upadek Rzymu*, Warszawa 1993.
 E. Wipszycka, *Kościół w świecie późnego antyku*, Warszawa 1994.
 E. Wipszycka, *O starożytności polemicznie*, Warszawa 1994.
 J. Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.
 A. Ziółkowski, *Rzym ostatnich królów*, Poznań 1999.

Średniowiecze

- K. Baczkowski, *Rady Kallimacha*, Warszawa 1989.
 R.F. Barkowski, *Budziszyn 1002–1018*, Warszawa 2018.
 J. Besala, *Jagiellonowie*, Warszawa 2006.
 M. Biskup, G. Labuda, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka – społeczeństwo – państwo – ideologia*, Gdańsk 1987.
 M. Biskup, *Wojna trzynastoletnia*, Warszawa 1990.
 M. Bloch, *Spółeczeństwo feudalne*, Warszawa 1981.

- R.A. Brown, *Historia Normanów*, Warszawa–Gdańsk 2003.
- R. Browning, *Justynian i Teodora*, Warszawa 1996.
- R. Browning, *Cesarstwo bizantyjskie*, Warszawa 1997.
- Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, Warszawa–Gdańsk 1996.
- M. Gaudefroy-Demombynes, *Narodziny islamu*, Warszawa 1988.
- J. Gies, F. Gies, *Życie w średniowiecznym mieście*, Warszawa 2018.
- J. Gies, F. Gies, *Życie w średniowiecznej wsi*, Warszawa 2018.
- J. Le Goff, *Kultura średniowiecznej Europy*, Warszawa–Gdańsk 2002.
- T. Grudziński, *Bolesław Śmiały-Szczodry i biskup Stanisław*, Warszawa 1982.
- A. Gurewicz, *Wyprawy wikingów*, Warszawa 1969.
- G. Faber, *Merowingowie i Karolingowie*, Warszawa 1994.
- D. Hay, *Europa w XIV–XV wieku*, Warszawa 2001.
- J. Haldon, *Bizancjum. Zarys dziejów*, Warszawa 2006.
- A. Jureczko, *Testament Krzywoustego*, Warszawa 1988.
- R. McKitterick, *Królestwa Karolingów 751–987*, Warszawa 2018.
- J. Kłoczowski, *Młodsza Europa. Europa Środkowo-Wschodnia w kręgu cywilizacji chrześcijańskiej średniowiecza*, Warszawa 1998.
- M.D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła 600–1500*, Warszawa 1988.
- S. Kałużyński, *Dawni Mongołowie*, Warszawa 1983.
- F. Kiryk, *Wielki król i jego następca*, Warszawa 1992.
- J. Krzyżaniakowa, J. Ochmański, *Władysław Jagiełło*, Wrocław 1990.
- S. Kuczyński, *Wielka Wojna z zakonem krzyżackim w latach 1409–1411*, Warszawa 1987.
- Kultura Polski średniowiecznej X–XIII w.*, red. J. Dowiat, Warszawa 1985.
- Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997.
- G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2006.
- G. Labuda, *Państwo pierwszych Piastów*, Warszawa 1989.
- M. Lambert, *Średniowieczne herezje. Od reformy gregoriańskiej po reformację*, Gdańsk 2002. Ph. Line, *Wikingowie: wojownicy północy*, Warszawa 2016.
- H.E. Mayer, *Historia wypraw krzyżowych*, Kraków 2008.
- K. Modzelewski, *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej*, Wrocław 1987.
- J.H. Mundy, *Europa średniowieczna 1150–1309*, Warszawa 2001.
- B. Nowacki, *Przemysł II*, Poznań 1995.
- B. Nowaczyk, *Chojnice 1454, Świecino 1462*, Warszawa 2010.
- R. Podhorodecki, *Kulikowe Pole 1380*, Warszawa 1986.
- R. Pernaud, *Kobieta w czasach katedr*, Katowice 2009.
- Polska dzielnicowa i zjednoczona. Państwo – społeczeństwo – kultura*, red. A. Gieysztor, Warszawa 1972.
- Polska pierwszych Piastów. Państwo – społeczeństwo – kultura*, red. T. Manteuffel, Warszawa 1968.
- J. Powierski, *Kryzys rządów Bolesława Śmiałego*, Gdańsk 1992.
- M. Rodinson, *Mahomet*, Warszawa 1991.
- M. Rożek, *W cieniu katedr i zamków*, Warszawa 1988.
- S. Runciman, *Upadek Konstantynopola 1454*, Warszawa 1968.
- P. Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2013.
- W. Uruszczak, *Państwo pierwszych Jagiellonów*, Warszawa 1999.
- H. Samsonowicz, *Łokietkowe czasy*, Warszawa 1989.
- Schyłek średniowiecznej Europy*, red. H. Samsonowicz, Warszawa 2003.
- J. Strzelczyk, *Otton I Wielki*, Poznań 2017.

J. Strzelczyk, *Od Prastłowian do Polaków*, Warszawa 1987.
J. Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, Poznań 2003.
W. Swoboda, *Warna 1444*, Warszawa 1999.
Z. Váňa, *Świat dawnych Słowian*, Warszawa 1985.
S. Weinfurter, *Niemcy w średniowieczu 500–1500*, Warszawa 2010.
E.W. Wies, *Cesarz Henryk IV. Canossa i walka o panowanie nad światem*, Warszawa 2000.
J. Wyrozumski, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982.
J. Wyrozumski, *Pierścień Kingi*, Warszawa 1999.
S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Kraków 2006.
B. Zientara, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1975.
B. Zientara, *Świt narodów europejskich*, Warszawa 1985.

Nowożytność

Z. Anusik, *Gustaw II Adolf*, Wrocław 2009.
J. Baszkiewicz, *Maksymilian Robespierre*, Wrocław 1976.
J. Baszkiewicz, *Richelieu*, Warszawa 1984.
J. Besala, *Stefan Batory*, Warszawa 1992.
R. Bielecki, *Somosierra 1808*, Warszawa 1989.
R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995.
M. Bogucka M, *Anna Jagiellonka*, Wrocław 2009
M. Bogucka, *Bona Sforza*, Wrocław 1998.
T. Cegielski, Ł. Kądziela, *Rozbiory Polski 1772 – 1793 – 1795*, Warszawa 1990.
J. Ciechowski, A. Szulczyński, *Husaria*, Warszawa 1977.
E. Cieślak, *Stanisław Leszczyński*, Wrocław 1994.
S. Cynarski, *Zygmunt August*, Wrocław 1988.
W. Czapliński, *Władysław IV i jego czasy*, Warszawa 1972, Kraków 2008.
D. Czerny, *Dymitr Samozwaniec*, Wrocław 2004. *Człowiek baroku*, red. R. Villari, Warszawa 2001. *Człowiek oświecenia*, red. M. Vovelle, Warszawa 2001
P. Drózd, *Orsza 1514*, Warszawa 2000.
M. K. Dziewanowski, *Lord Wellington. Pogromca Napoleona*, Warszawa 1997.
Europa i świat w dobie napoleońskiej, Warszawa 1977.
J. Feldmann, *Stanisław Leszczyński*, Warszawa 1984.
J. T. Flexner, *Washington*, Warszawa 1990.
Z. Góralski, *Maria Teresa*, Wrocław 1995.
B. Grochulska, *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987.
S. Grzybowski, *Elżbieta Wielka*, Wrocław 1984.
S. Grzybowski, *Henryk Walezy*, Warszawa 1985.
J. Huizinga, *Kultura XVII-wiecznej Holandii*, Kraków 2008.
J. Kaczmarczyk, *Bohdan Chmielnicki*, Wrocław 1988.
H. Kamen, *Imperium hiszpańskie. Dzieje rozkwitu i upadku*, Warszawa 2008.
E. Koczorowski, *Oliwa 1627*, Warszawa 2002.
M. Kukiel, *Wojna 1812*, Poznań 1999.
J. Łojek, *Konstytucja 3 maja*, Lublin 1981.
S. Leśniewski, *Jan Zamoyski. Hetman i polityk*, Warszawa 2008
J. Maciejewski, *Dylematy wolności. Zmierzch sarmatyzmu i początki oświecenia w Polsce*, Warszawa 1994.

- J. Maciszewski, *Szlachta polska i jej państwo*, Warszawa 1969.
- W. Magdziarz, *Ludwik XIV*, Wrocław 1991.
- K. Mrozowska, *By Polaków zrobić obywatelami*, Kraków 1993.
- M. Müller, *Rozbiory Polski*, Poznań 2005.
- S. Ochmann-Staniszevska, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2006.
- L. Podhorodecki, *Jan Karol Chodkiewicz*, Warszawa 1982.
- L. Podhorodecki, *Wazowie w Polsce*, Warszawa 1985.
- I. Rusinowa, *Saratoga–Yorktown 1777–1781*, Warszawa 1984.
- S. Salmonowicz, *Fryderyk II*, Wrocław 1981.
- W. Serczyk, *Katarzyna II*, Wrocław 1975.
- W. Serczyk, *Na dalekiej Ukrainie. Dzieje Kozaczyzny do 1648 r.*, Warszawa 2008.
- W. Serczyk, *Piotr I Wielki*, Wrocław 1973.
- J. Staszewski, *August II Mocny*, Wrocław 1998.
- J. Staszewski, *August III Sas*, Wrocław 1989.
- A. Sucheni-Grabowska, *Zygmunt August król Polski i wielki książę litewski 1520–1562*, Warszawa 1996.
- B. Szyndler, *Kościuszko*, Warszawa 1991.
- J. Tazbir, *Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit – upadek – relikty*, Warszawa 1983.
- J. Tazbir, *W pogoni za Europą*, Warszawa 1998.
- J. M. Todd, *Marcin Luter*, Warszawa 1983.
- R. Tomicki, *Tenochitlan 1521*, Warszawa 1884.
- H. Wisner, *Władysław IV Waza*, Wrocław 1995.
- H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991.
- Z. Wojciechowski, *Zygmunt Stary*, Warszawa 1979.
- Z. Wójcik, *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 1997.
- Z. Wójcik, *Jan Sobieski 1626–1696*, Warszawa 1983.
- A. Zahorski, *Naczelnik w sukmanie*, Kraków 1990.
- A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1982.
- A. Zahorski, *Spór o Stanisława Augusta*, Warszawa 1988.
- K. Zienkowska, *Stanisław August Poniatowski*, Wrocław 1998.
- Z. Żygułski, *Hetmani Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.

XIX wiek

- A. Bartnicki, *Konflikty kolonialne 1869–1939*, Warszawa 1972.
- H. Batowski, *Rozpad Austro-Węgier*, Kraków 1982.
- I. Berlin, *Karol Marks*, Warszawa 1999.
- J. W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 1984.
- L. W. Bruce, *Mikołaj I*, Warszawa 1988.
- J. Buszko, *Galicja 1859–1914. Polski Piemont?*, Warszawa 1989.
- A. Chwalba, *Samobójstwo Europy. Wielka wojna 1914–1918*, Kraków 2014.
- M. Czaplinski, *Niemiecka polityka kolonialna*, Poznań 1992.
- K. Dziewanowski, *Brzemie białego człowieka*, Warszawa 1989.
- Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji 1815–1849*, red. W. Zajewski, t. 1–2, Warszawa 1991.
- J. Feldman, *Bismarck a Polska*, Warszawa 1980.
- A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
- S. Grodziski, *Franciszek Józef*, Wrocław 1978.

- K. Groniowski, *Uwłaszczenie chłopów w Polsce*, Warszawa 1976.
- F. Hartau, *Metternich*, Warszawa 1996.
- F. Hartau, *Wilhelm II*, Warszawa 1992.
- W. Jakóbczyk, *Przetrwać nad Wartą 1815–1914*, Warszawa 1988.
- M. Janion, M., Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Warszawa 1978.
- S. Kalembka, *Wielka Emigracja 1831–1863*, Toruń 2003.
- S. Kalembka, *Wiosna Ludów w Europie*, Warszawa 1991.
- T. Kemp, *Industrializacja w XIX w Europie*, Warszawa–Wrocław 1991.
- S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 1982.
- S. Kieniewicz, A. Zahorski, W. Zajewski, *Trzy powstania narodowe*, Warszawa 1992.
- I. Koberdowa, *Pierwsza Międzynarodówka 1846–1870: sukcesy i problemy*, Warszawa 1987.
- L. Korusiewicz, *Wojna secesyjna 1860–1865*, Warszawa 1985.
- E. Kowecka, *W salonie i w kuchni*, Poznań 2008.
- E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Historia oręża polskiego 1795–1939*, Warszawa 1984.
- G. Kucharczyk, *Kulturkampf. Walka Berlina z katolicyzmem 1846–1918*, Warszawa 2009.
- J. Kucharzewski, *Od białego do czerwonego caratu*, Warszawa 1991.
- W. Leśniewski, *Wojna burska 1899–1902*, Warszawa 2001.
- W. Lipiński, *Walka zbrojna o niepodległość Polski w latach 1905–1918*, Warszawa 1990.
- T. Łepkowski, *Polska – narodziny nowoczesnego narodu (1764–1870)*, Warszawa 1970.
- T. Łepkowski, *Powstanie listopadowe*, Warszawa 1987.
- J. Łojek, *Szanse powstania listopadowego: rozważania historyczne*, Warszawa 1986.
- T. Łubieński, *Bić się czy nie bić? O polskich powstaniach*, Kraków 1989.
- M. Misztal, *Królowa Wiktoria*, Wrocław 2010.
- J. Myśliński, *Swobody, fabryk i ziemi!*, Warszawa 1988.
- T. Nałęcz, *Polska Organizacja Wojskowa 1914–1918*, Wrocław 1984.
- A. Notkowski, *Ludwik Waryński*, Wrocław 1989.
- J. Pajewski, *Odbudowa państwa polskiego 1914–1918*, Warszawa 1985.
- J. Pajewski, *Pierwsza wojna światowa 1914–1918*, Warszawa 1998.
- Polska XIX wieku: państwo, społeczeństwo, kultura*, red. S. Kieniewicz, Warszawa 1986.
- Powstanie listopadowe 1830–1831: dzieje wewnętrzne, militaria. Europa wobec powstania*, red. W. Zajewski, Warszawa 1990.
- Powstanie styczniowe 1863–1864. Wrzenie, bój, Europa, wizje*, red. S. Kalembka, Warszawa 1990.
- F. Ramotowska, *Narodziny tajemnego państwa polskiego 1859–1862*, Warszawa 1990.
- M. Rozbicki, *Narodziny narodu. Historia Stanów Zjednoczonych do 1861 roku*, Warszawa 1991.
- T. Schramm, *Wygrać Polskę 1914–1918*, Warszawa 1989.
- J. Skowronek, *Adam Jerzy Czartoryski 1770–1861*, Warszawa 1994.
- P. Szlanta, *Wilhelm II. Ostatni z Hohenzollernów*, Warszawa 2015.
- W. Tokarz, *Sprzysiężenie Wysockiego i Noc Listopadowa*, Warszawa 1980.
- L. Trzeciakowski, *Otto von Bismarck*, Wrocław 2009.
- L. Trzeciakowski, *Pod pruskim zaborem 1850–1918*, Warszawa 1973.
- B. Tuchman, *Sierpniowe salwy*, Warszawa 1988.
- H. Wereszycki, *Pod berłem Habsburgów. Zagadnienia narodowościowe*, Wrocław 1986.
- D. Wołkgonow, *Lenin*, Warszawa 1994.
- T. Wituch, *Garibaldi*, Warszawa 1983.
- M. Wrzosek, *Polski czyn zbrojny podczas pierwszej wojny światowej*, Warszawa 1990.
- W. Zajewski, *Powstanie listopadowe 1830–1831*, Warszawa 1998.
- M. Zgórniak, *Za Waszą i Naszą wolność*, Warszawa 1987.

XX wiek

- W. Anders, *Klęska Hitlera w Rosji 1941–1945*, Londyn 1997.
- Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, Warszawa–Lublin 2007.
- H. Batowski, *Europa zmierza ku przepaści*, Warszawa 1989.
- A. Beevor, *Druga wojna światowa*, Kraków 2013.
- J.W. Borejsza, *Szkoły nienawiści: historia faszystów europejskich 1919–1945*, Wrocław 2000.
- Z. Brzeziński, *Wielkie bankructwo. Narodziny i zmierzch komunizmu w XX wieku*, Paryż 1990.
- A. Bullock, *Studium tyranii*, Warszawa 1989.
- J. Ciechanowski, *Powstanie warszawskie*, Warszawa 1984.
- A. Chojnowski, *Piłsudczycy u władzy. Dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem*, Wrocław 1986.
- C. Chlebowski, *Wachlarz*, Warszawa 1983.
- Czarna księga komunizmu*, Warszawa 1999.
- N. Davies, *Orzeł biały, czerwona gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*, Kraków 1997.
- W. Dmochowski, *Wietnam. Wojna bez zwycięzców*, Kraków 1991.
- A. Dudek, *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej 1989–1995*, Kraków 1997.
- A. Dudek, *PRL bez makijażu*, Kraków 2008.
- E. Duraczyński, *Rząd polski na wychodźstwie 1939–1944*, Warszawa 1993.
- W. J. Dziak, *Kim Ir Sen. Dzieło i polityczne wizje*, Warszawa 2000.
- J. Eisler, *Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna PRL*, Warszawa 2018.
- J. Eisler, *Marzec 1968*, Warszawa 1991.
- J. Eisler, *Grudzień 1970*, Warszawa 1995.
- A. Friszke, *Polska Gierka*, Warszawa 1995.
- A. Garlicki, *Przewrót majowy*, Warszawa 1978.
- A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
- A. Garlicki, *Stalinizm*, Warszawa 1994.
- H. Hein-Kircher, *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla Państwa Polskiego 1926–1939*, Warszawa 2008.
- J. Holzer, *„Solidarność” 1980–1981*, Warszawa 1989.
- T. Jurga, *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.
- K. Kawalec, *Roman Dmowski 1864–1939*, Wrocław 2002.
- M. Kamiński, M. Zacharias, *Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1987.
- J. Karski, *Wielkie mocarstwa wobec Polski 1919–1945*, Warszawa 1992.
- K. Kersten, *Narodziny systemu władzy*, Warszawa 1990.
- K. Kersten, *Polacy – Żydzi – Komuniści*, Warszawa 1992.
- S. Korboński, *Polskie państwo podziemne*, Bydgoszcz 1991.
- P. Kozłowski, *Zygmunt Szyndzielarz, Łupaszko 1910–1951*, Warszawa 2011.
- J. Krasuski, *Europa Zachodnia po II wojnie światowej – dzieje polityczne*, Poznań 1990.
- J. Kuroń, J. Żakowski J., *PRL dla początkujących*, Wrocław 1997.
- Z. Landau, *Polska Gomułki*, Warszawa 1995.
- Z. Landau, J. Tomaszewski, *Druga Rzeczpospolita. Gospodarka, społeczeństwo, miejsce w świecie*, Warszawa 1977.
- C. Łuczak, *Polska i Polacy w II wojnie światowej*, Poznań 1993.
- M. R. Marrus, *Holocaust*, Warszawa 1993.
- M. Mikeln, *Stalin*, Warszawa 1990.
- S. Nowak, *Oddziały wyklętych*, Warszawa 2014.

- A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski 1939–1989*, Warszawa 2000.
- J. Pertek, *Wielkie dni małej floty*, Poznań 1990.
- A. Prażmowska, *Władysław Gomułka*, Warszawa 2016.
- T. Prekkerowa, *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, Warszawa 1982.
- S. Rudnicki, *Obóz Narodowo-Radykalny*, Wrocław 1985.
- D. M. Smith, *Mussolini*, Warszawa 1994.
- W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław 1995.
- T. Szarota, *Okupowanej Warszawy dzień powszedni*, Warszawa 1978.
- T. Szarota, *Stefan Rowecki Grot*, Warszawa 1983.
- J. Śląski, *Polska Walcząca*, Warszawa 1990.
- J. Śląski, *Żołnierze Wyklęci*, Warszawa 2012.
- R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.
- R. Terlecki, *„Solidarność”. Dekada nadziei 1980–1989*, Warszawa 2010.
- R. Terrill, *Mao. Biografia*, Warszawa 2001.
- J. Tomaszewski, *Rzeczpospolita wielu narodów*, Warszawa 1985.
- J. Tomicki, *Polska Partia Socjalistyczna*, Warszawa 1983.
- J. Tucholski, *Cichociemni*, Warszawa 1988.
- R. Wapiński, *Narodowa Demokracja 1893–1939*, Wrocław 1980.
- R. Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1989.
- R. Werblan, *Stalinizm w Polsce*, Warszawa 1991.
- P. Wieczorkiewicz, *Historia polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2005.
- P. Wieczorkiewicz, *Kampania 1939 roku*, Warszawa 2001.
- D. Wołkogonow, *Stalin*, t. 1–2, Warszawa 1998.
- A. Zakrzewski, *Wincenty Witos. Chłopski polityk i mąż stanu*, Warszawa 1981.